

HÉVÍZ

Művészeti és társadalmi folyóirat

XXII. évfolyam • 2014/1 • Ára: 300 Ft

Babiczky Tibor
Gerlóczy Márton
Szántó T. Gábor
prózai

Bajtai András
Bereményi Géza
Király Levente
versei

**Főzőórák idősebbeknek
és haladóknak**

Moldova 80

Hévízfürdő vendégei
a két világháború között

Grendel Lajos

Hrabal 100

TARTALOM

2014/1

Nyílt víz

Bereményi Géza: Károly bácsi, Töpreng a Zala	5
Szántó T. Gábor: A leghosszabb éjszaka	8
Bajtai András: Rengeteg	13
Beck Tamás: Parasztvér	15
Fehér Renátó: Mennyei rutin	18
Gerlóczy Márton: Este mundo	20
Mohácsi Balázs: praha, ulica konviktská, más	23
Czinki Ferenc: Üdvösség készenlétben	25
Nyirán Ferenc: Apróságok kicsiny tárháza	28
Farkas Balázs: Szörnyetegek	29
Tinkó Máté: Búcsú anziksz	34
Babiczky Tibor: Szobafoglalás	35
Király Levente: Nem jut el, Nem láttuk még	41

Hajószakács

Darida Benedek: Főzőórák idősebbeknek és haladóknak (Hrabal 100)	45
--	----

Hullámverés

Grendel Lajos: Ismerkedés Hraballal	55
Prágai párbeszéd – Bohumil Hraballal Grendel Lajos beszélget	58
(Nő, 1983 karácsonyi szám)	
Bod Péter: Mi lett volna, ha csak szépírónak tartja magát? (Moldova 80)	65

Öböl

Szántó Endre: Hévízfürdő vendégei a két világháború között	73
Péczely Dóra: Balatoncchanália	78

Hévíz
Művészeti és társadalmi folyóirat
Megjelenik kéthavonta

Főszerkesztő: Szálinger Balázs
Szerkesztő: Cserna-Szabó András
Olvasószerkesztő: Cséby Géza

Szerkesztőbizottság: Cserna-Szabó András, Cséby Géza, Hinger Tamás,
Óry Rózsa, Szálinger Balázs, Szántó Endre

Alapította Dr. Kiss Lajos
Kiadja Hévíz Város Önkormányzata, 8380 Hévíz, Kossuth Lajos utca 1.
Felelős kiadó: Papp Gábor polgármester
e-mail: hevizfolyoirat@gmail.com
www.facebook.com/hevizfolyoirat
Terjesztés, előfizetés: Csongrádiné Olasz Sára, csongradine@hevizph.hu

Tördelés, layout: Leon Creativon Kft.
Nyomás és kötés: T-CONT Kft., Hévíz

ISSN szám: 1216-8181

NYÍLT VÍZ

Bereményi Géza

KÁROLY BÁCSI

Megmosakodtunk, átöltöztünk,
S míg nekikészült mind a család,
Senki egy szóval sem tört csendet,
Úgy vett magára gyászruhát.

Én meg csak néztem szemsarkából,
Most mire készül épp a világ,
Egyre figyeltem nagybátyámat,
Ki mindig nékem tette magát.

Károly bácsi, sírsz-e, nevetsz-e?
Viccesen letolod-e kedvemért most a gatyád,
S szétpukkasztva fölfújt zacskót
Majd rám röhögsz valaha még?
Károly bácsi, mi legyen, mit akar még a világ?

Megmosakodtunk, átöltöztünk,
Gyászmenet így lett mind a család,
Temetőbe úgy érkeztünk,
Hogy nagybátyám az élre állt.

Pálkövi Pista, Angi néni
Kétfelől fogták át anyukát,
Melegedtem, Károly bátyám
Nagy kezében ujjacskám.

TÖPRENG A ZALA

Károly bácsi, sírsz-e, nevetsz-e?
Viccesen letolod-e kedvemért most a gatyád,
S szétpukkasztva fölfújít zacskót
Majd rám röhögsz valaha még?
Károly bácsi, mi legyen, mit akar még a világ?

Károly bátyám, égsz a pokolban,
Azt mondtad, a nevetés Istentől jött küldetés,
Én pedig ezt eltanultam, most itt van a nagy nevetés.
De Károly bácsi, mi legyen, nem viszonz a világ,
Károly bácsi, mi legyen, nem viszonz a világ.

Míg medrében ott ballagott, magában azt mondta a Zala,
Most patak vagy folyó vagyok, mi legyen mértékemnek faja,
Hömpölygő, életveszélyes, vad, gyilkos, gigászi ár
Vagy legyek én egy kis, suta erecske, benne madárcaka?

Míg medrében ott ballagott, csak azon tűnődött a Zala,
Már voltam én egy nagy folyam, és az túl szembeszökő vala,
De mi lesz, ha magam meghúzom, bárki jön, megaláz,
Így örök Zala-problema: mi legyen mértékének faja.

Míg medrében ott ballagott, magában azt mondta a Zala,
Már voltam én egy nagy folyam, és az túl szembeszökő vala,
Jöttek engem alázni nálam nagyobb erők,
Jobb lesz, ha magam meghúzom, észre se vegyenek ők,
Így maradt örök magyar-problema: mi legyen mértékének faja.

Bereményi Géza *(Budapest, 1946)* Kossuth- és Balázs Béla-díjas író,
dalszöveg- és forgatókönyvíró, filmrendező.

A LEGHOSSZABB ÉJSZAKA

Leszállni!, döngették meg a vagon ajtaját. Fém ütődött fémhez, talán egy vasrúddal, vagy pajszerrel ütötték, s ahogy nyílt az ajtó, zörögve gurult végig a sínen és nagy döndüléssel állt meg.

A tiszt zseblámpával világított be a vagon mélyére. Az öregember öltönyben, nyakkendőben hevert a bevetett ágyon, fejét nagypárnával feltámasztva. Nyakkendője mintha csak néma tiltakozás lett volna a lehetetlen körülmények ellen. A fekete fejkendő asszony retiküljével a másik ágyon ült.

Leszállni!, kiabáltak be a vagonba. Megjöttek.

A felvidéki Benkepatonyból, a birtokról, a hatszobás házból még teherautóval vitték őket a majorba. A kijelölt parasztház egy szobájában húzták meg magukat, és bútoraik, holmijaik a csúrnban vártak az újabb utazásra. Néhány hét után ismét jöttek értük, lovas kocsi vitte őket Dunaszerdahelyre, a vasútállomásra. Az odavezényelt tisztok idegesen pattogó szlovák vezényszavai visszhangzottak az öregember fejében.

Lekaszálódtak a vagonból a sötétben. Ketten segítették le az idősebbeket. A magyar vezényszavakra felugráló katonák, kirendelt helybéliek kezdték lerakodni a bútorokat, utazóládákat, bőröndöket a peronon pislákoló fényekben. Az egymás után sorakozó szekerek, lovas kocsik bakján, rúdra akasztva petróleumlámpák világítottak. Bőröndökben ruhákat, lábában földműves

szerszámokat, porcelánedényeket, ezüst étkészletet, bútorokat hoztak magukkal. Az öreg a kedvenc könyveit is becsomagolta.

Hol vagyunk?, kérdezte a tisztet.

Hát Taksonyba'. Meg se mondták maguknak?

Az öregember a fejét rázta.

Na, szálljanak fel, intett a tiszt egy lovas kocsi felé, melyen már ültek néhányan.

Megváránk, intett a holmijukat rakodók felé.

Ne raplizzon, Szalóczy!, nézett papírjaiba a tiszt. Nem lopja el senki a motyójukat. Ezek becsületes parasztemberek.

Az öreg rosszízű célzásnak vette, amit mondott, de nem volt ereje felháborodni. Nem érzett sok különbséget a szlovák katonatiszt és a magyar stílusa között, csak az itteni durvasága még érzékenyebben érintette.

Előhúzza mellényzsebéből vékony ezüstláncon lógó óráját. Fél tizenkettőt mutatott. Az előző éjszakát már a vagonban töltötték, csak reggel indult el a szerelvény. Hajnal felé tudott csak elaludni, odáig azt hallgatta, ahogy felesége visszafójtottan sír a másik ágyon. Az asszony napközben is csak akkor szólt hozzá, ha rá kellett ülnie a vödörre. Forduljon el, mordult rá dühösen, mint ha ő tehetett volna mindenről.

Jöjjön, karolt bele feleségébe, és odaléptek a lovas kocsihoz, ahol két katona segítette fel őket a sámlira, onnan léptek fel a platóra.

Ezek Wágnerékhez mennek, nézett papírjaiba a tiszt, ahogy először nagyokat nyögve letérdeltek, majd megfordultak, és a kocsi oldalplatójához támaszkodva leültek. Indulhat!

A katonák felugrottak a platóra, a tiszt a bakra a kocsis mellé. Az hátranézett, s amikor látta, hogy mindenki leült, meglegyintette a lovakat. Meglódult a kocsi, megrezdült a petróleumlámpa, fémváza odakoccant a rúdhoz, elindultak. Az út mentén nyárfák lombjai imbolyogtak és hullajtották szöszeiket az enyhe éjszakai szélben. Némán néztek egymásra az utasok, nem szóltak egymáshoz. Nagyokat döccent a kerék a hepehupás földúton, az öreg felesége háta mögé csúsztatta a kezét, és ő is előrehajolt, ne ütődjön oda gerince minden gödörnél a deszkához. Arra gondolt, hogy a háború előtt a házhoz vezető utat minden tavasszal feltöltötték Benkepatonyban. Az is tönkremegy, gondolta most, ettől keserűség szorította össze a torkát.

Befordult a kocsi egy utcába, és megállt. Valakinek a nevét kiáltotta a tiszt, lekaszálódtak.

Isten áldja magukat!, suttogták. A tiszt bekísérte őket a házba, egy-két perc

múltán ismét feltűnt a kapuban, felszállt a bakra és a kocsi továbbindult.

A következő utcán jobbra fordult a kocsi, majd visszaérve a főútra, balra. Az öreg tekintete végigfutott az utcatáblán: a Sztálin úton haladtak. Kisvártatva ismét húzott egyet a kocsis az istrágon, a lovak megálltak, helyben topogtak. Az öreg a nevüket hallotta a bakról, a tiszt éles hangja parancsolóan hangzott. Megpróbált feltápáskodni, de nem ment könnyen, derekába fájdalom hasított, végigsugárzott a lábán. Meg kellett fordulnia, és ugyanúgy, ahogy leült, ellenkező irányban végigcsinálnia a mozdulatsort, így fel tudott emelkedni, és feleségét is fel tudta segíteni.

A katonák látták, hogy a két öreg nem tud leszállni, kezüket megfogva segíteniük kellett. Hokedlire léptek, onnan nyögve a földre, de lábuk így is bizonytalanul ért talajt. Tornácós vályogházat láttak, két diófával a ház előtt, balra kis szőlőt.

Hátracsúszott a kendő az asszony fején, az öreg rutinszerű mozdulattal igazította volna meg, de felesége dühösen hessegette el a kezét, maga igazgatta főköthőjét, ami alól előbukkant ritkuló ősz haja.

A tiszt is leugrott a bakról. Csizmatalpa tompán puffant az árokparton kiégett fűcsomók közt keményre száradt földön. Mögötte léptek be az udvarba. A tornác boltívei alatt végighaladva az ablakon át látták, odabent két gyertya világít. A tiszt kopogott, majd meg se várva a választ lenyomta a kilincset és belépett az ajtón. Szalóczy előreengedte a feleségét, majd ő is belépett a házba.

Tizenéves forma gyereket pillantott meg először a félhomályban. Talán mert mozgott, odavonzotta tekintetét. A földön ült, ott játszott kukoricahéjból és csutkából eszkábált figurákkal. Széles faasztal állt a konyhában, kemence a sarokban. A középkorú férfi fehér ingben, fekete mellényben, posztókabátban ült az asztalnál, az asszony bekecsben a kemence padkáján. Amikor a tiszt rájuk köszönt, félve felemelkedtek.

Ők gyönnék a maguk helyére, mutatott a tiszt az öregre és a feleségére. Őszsze vannak csomagolva, Wágner?, kérdezte.

A gazda bólintott.

Na, akkor legyenek készen. Ahogy végeztünk, gyövnék magukér'.

Mink nem voltunk Volksbundisták, szólalt meg a gazda. Mér' csinálják velünk, mint a zsi...

Hallgasson, Wágner! Én csak parancsot teljesítek. Lehet, hogy jobb dóguk lesz Németországban, mint itt, mondta a tiszt nem túl nagy meggyőződéssel. Jobb lett vóna, ha az újak egy nappal később gyönnék, nézett az egyik házaspárról a másikra, de hát úgy van, ahogy van. Legyenek békében az indulásig,

emelte le tányérsapkáját, törölt egyet homlokán, majd kifordult az ajtón.

Sűrű, tompa csendet hagyott maga mögött. Állt egymással szemben a négy ember.

Másodpercek teltek el így. Nézték, méregették egymást, közben igyekeztek úgy tenni, mintha a másik ott se volna.

A feszült némaságot Szalóczy próbálta oldani. A jövevény udvariasságával és az illemszabályoknak megfelelően köszönt, mintha csak most léptek volna be az ajtón, és bemutatkozott. Némi félszeggel mondta ki a nevét, mintha szégyellnie kellett volna. A nála fiatalabb házigazda arca megrándult, de nem felelt. Nem fogadta az öreg köszönését sem, nem mutatkozott be és nem is kínálta helytel. Visszaült az asztalhoz, és feleségének is intett, hogy üljön vissza a kandaló peremére. Csak a gyerek riadt tekintete cikázott a felnőttek között.

Az öreg és felesége állva maradt. Zavarában Szalóczy egy pillanatra elfordította tekintetét, s a konyhával szomszédos helyiségbe pillantott. Ott állt felhalmozva láda, batyu, kosár, benne a család ingósága. Kiürített szekrények feltároló ajtaját, kihúzott fiókok néma tiltakozását látta a félhomályban, de nem tehetett semmit. Ők is üres házat hagytak maguk mögött.

Nem akarózott leülnie, míg helytel nem kínálják, de elgyötört felesége láttán elvesztette a türelmét. Visszafojtotta dühét, hogy át kell hágnia a társadalmi formákat, mert a házigazda is ezt tette, és kínálat nélkül húzott ki egy szabad széket az asztal alól.

Mi se önszántunkból jöttünk, szakadt ki belőle.

Le kellett nyomnia az asztal mellé feleségét, aki hozzá hasonlóan zavarba jött.

Felemelt hangja olyan volt, mint az ajtófélfába vágott kés. A parasztot azonban ez se hatotta meg. Mintha nem hihette volna, hogy az öltönyös, mellényes embert az ezüst óraláncával hozzá hasonlóan össze lehet csomagoltatni, vonatra rakni és útnak indítani. Pedig látott már ilyet tavaly, mikor a zsidókat vitték.

Ez a helyzet mindnyájunknak roppant kínos, szólalt meg újra az öreg. Nekünk különösképpen.

A sváb gazda némán ült az asztal mellett. Egy fél szavával se segítette, hogy a jövevények otthon érezzék magukat. Izzott benne a düh, nem érdekelte, önszántunkból jöttek-e, vagy kényszer hatására.

Hatszobás házat hagytunk a Felvidéken, és az egész gazdaságot, magyarázta Szalóczy. A lovakat még korábban elvették.

Amikor erre se reagált a másik férfi, az öregnek, mintegy mentőötletként, eszébe jutott valami.

Várjon csak!, nyúlt zakója zsebébe, elővette levéltárcáját, és néhány fotót húzott elő a gyümölcsösről, a veteményessel beültetett kertről és a házról. A képeket az utolsó napokban készítette.

Remegő ujjaival lesodorta a kötegről a befőttesgumit, és a fényképeket az asztal fölött a paraszt felé nyújtotta.

Az némán nézte a felé nyújtott kezet, majd egy hirtelen mozdulattal félre-söpörte. A fotók az öreg kezéből szanaszét szóródtak.

A földön ülő fiúból kitört a sírás. Szalóczy keze egy pillanatig még a levegőben maradt, mintha várakozna, majd leeresztette. Felesége a széken hátranyúlt, és a zakója szélébe kapaszkodott. Férje ránézett, az asszony a szemével intett, hogy ne csináljon semmit. Húzta az öreget, hogy üljön le mellé és hallgasson. Ha másként nem megy, próbálják némán elviselni azt a néhány órát, ami a háziak indulásáig hátravan.

A sváb asszony mozdult hirtelen. Fel se állt, ültéből térdelt a földre, s kapkodta össze a fényképeket.

Tu pischt khoi teaschtmédlél,¹ mordult rá a férje. Szalóczyék inkább a hanglejtésből értettek, mintsem a helyi német nyelvjárást.

Az asszony nem válaszolt, de felegyenesedve a képeket az asztal szélére csúsztatta. Szalóczy érte nyúlt, maga elé húzta a paksamétát, összegumizta és visszatette a levéltárcájába.

Más nem történt hajnalig. Némán ültek a konyhaasztalnál, egymással szemben. A gazda ébren, az öreg és a felesége egymáshoz dőlve, el-elszunnyadva és felriadva, szomjasan, a sváb asszony a kandalló padkáján, mellékucorodó fia fejével az ölében. Mindannyian kerülték egymás tekintetét.

Hajnalban megérkezett a lovas kocsi az állomásról. A katonák lerakodták a felvidékiek bútorait, bőröndjeit, a háziak holmiját kihordták, felpakolták, majd őket is a platóra parancsolva elindultak az állomás felé.

¹ Nem vagy cseléd!

Szántó T. Gábor (Budapest, 1966) író, költő, a Szombat folyóirat főszerkesztője. Új regénye előkészületben: K, avagy a nyomozás.

Bajtai András

RENGETEG

Álmomban történt:

sarkig kitárultak a fenség kapui,
és megláttam mögöttem a rengeteget,
mélyén a felbosszantott fákkal
és a rohangáló tábortüzekkel.

Láttam a pajtát is,
a falak mellett vérző lovak álltak,
iszapos hátukon trón.

Két hold süttött.

Felnéztem,
és hallottam, hogy odakint
üvölteni kezdenek az évezredes
némaságunkkal elandalított vadállatok.

Álmomban történt:

behívtak egy misére,
ahol a bennszülött kéz magasba emelte
a kócsagarcú gyermeket.

Kik tébláboltak akkor fent az égbolton,
ki szabadította rá a varjakat
a márvány kukoricaföldekre?

Három hold süttött.

A felbosszantott fák járkáltak,
és rohangáltak a tábortüzek.
Nekivetköztek a nőkhöz hasonlatosak,
hogyan megkorbácsolják az égtájak
gyulladt derekát,
száját.

Ott voltál te is, Uram.

Álmomban történt:
a légszomj lombkoronájából
kirepültek a madarak,
két hőségpalota között
az összeégett folyosóban.
Szemükben összeverődtek a mágnesek.

Egyetlen hold süttött.

Ragyogott a rengeteg.
Vártam, hogy egy elhallgatott érzés
semmitmondó fényekkel foglalja vissza
cserbenhagyott testünket.

És kinyújtottam az égi forradásban.

Rá jellemző módon ma reggel is az apró betűs részeket olvassa el először a megyei napilapban. Egy rövidke tudósításból kiderül, hogy Elefántcsontpart elnöke államosította a kakaótermesztést, s a termény világpiaci ára ennek következtében megugrott. A fiú szinte maga előtt látja a kakaóültetvényeket, az afrikai hőségtől remegő levegőt, s a tarka ruhás fekete asszonyokat, amint hajladozva szüretelik a termést. Aztán eszébe jut, hogy kedvenc csokoládéjának darabja a múlt héten húsz forinttal megdrágult. Pedig szüksége van a csokoládéra, hogy az apját el tudja viselni. A kakaónövény hatóanyagát tekintve a cannabisszal áll rokonságban. Olvasta, hogy körülbelül száz-húsz tábla csokoládét kellene megennie ahhoz, hogy elérje egyetlen marihuánás cigaretta hatását. Azt azonban már nem bírná a mája.

Naponta egy tábla csokoládét majszol el. Húszszor harminc, azaz hatszáz forint többletköltséggel kell számolnia ezután havonta. Ennyit kell kigazdálkodnia rokkantnyugdíjából. Elmosolyodik.

Elefántcsontpart elnöke tönkreteszi az életét.

Lentihegyen eddig mindössze egyetlen alkalommal láttak fekete embert, akkor is félig-meddig szénné égve. A romániai olajmezők elvesztése után a Harmadik Birodalom egyedül a zalai nyersolaj fölött rendelkezett, ezért a német hadvezetés görcsösen ragaszkodott a területhez. A légvédelem lőtte le

azt a szövetséges repülőgépet is, amely a zártkert területén zuhant le. Roncsai közt találták meg az odacsődülő falusiak a néger pilótát.

Apjának akkor is penetráns szájszaga volt, amikor ezt a háborús történetet elmesélte. Meg amikor egy földrajzi ténnyel lepte meg a fiút: ha a tájegységhez kelet felől érkezünk, a Göcsej első dombjára mozgólépcső vezet. Igen, a megyeszékhelyen, a Centrum Áruházban.

Az a mozgólépcső speciel megmaradt a fiú emlékezetében. Haladtak rajta egyszer ketten felfelé, s apja kérdezett tőle valamit. A férfi rossz leheletébe elég gyakran vegyülnek bántó szavak. Szereted a természetet, fordult fiához azon a délutánon. Igen, felelte a fiú gyanútlanul. Pedig kegyetlenül bánt veled, mosolygott rá apja csúfondárosan.

A fiú egy ismeretterjesztő könyvből tudja, hogy az Alpok egyik eldugott szegletében létezik egy emberi populáció, melynek egyedei számára ismeretlen a fogszuvasodás és a rossz lehelet. Kíváncsi kutatók megvizsgálták a kérdéses közösség tagjait, s arra a következtetésre jutottak, hogy amazok szájüregében egy gombafaj tenyészik, mely biztosítja, hogy tejsavas helyett alkoholos erjedés menjen végbe a szájban. Nincsenek tehát savak, melyek a fogzománcot roncsolják.

Ha ezt a gombafajt betelepítenék az apja szájüregébe, annak kétszeresen is hasznát látná. Egyrészt nem lenne elviselhetetlen apja lehelete. Másrészt, ha a fiú orrát alkoholszag csapná meg, el tudná hitetni önmagával, hogy apjából csupán a szesz beszél, s így mindjárt nem venné komolyan gonoszkodó megjegyzéseit. Neki is szüksége lenne ennyi önáltatásra.

Tör egy kockát megdrágult csokijából, és pizsamában hallgatja, apja odakint hogyan aprítja a fát. Apja szerint a későn kelés luxus. Státuszszimbólum. A fiú többet mutat a külvilág felé, mint amennyije van. Az ablakhoz sétál, mert még nem szellőztette ki az álmokat szobájából.

Körülbelül két hónapja kezdte újraálmódni az életét. Epizódokként. Most éppen a kamaszkoránál tart. Pszichiáttere azt javasolta neki, álmában tegyen mindent másképpen, mint akkoriban tette. Nehéz ügy. Ő sohasem akart domináns hím lenni, talán ezért tart most itt. De álmában engedelmesen neki-megy a legerősebb srácnak. Amikor amaz visszaütne, ő hirtelen fölébred. Ez így tisztességtelen.

Van, amit még a pszichiáterének sem mer elmondani. Például, hogy évente egyszer elmegy a templomba. Nem hisz a természetfölötti világban, de a nagypénteki szertartáson a gyülekezet elénekli a Közelebb hozzád, Istenem című dalt. Ezt a dallamot játszotta a zenekar a süllyedő Titanicon. És a fiú már

akkor tudta ezt, amikor a kiscsajok még nem rajongtak Leonardo DiCaprióért. Nagypénteken erősen lehunyja szemét, hallgatja a padsorok között hullámzó éneket, és a világ süllyedni kezd az emberiséggel, mint egykoron az óriási tengerjáró. Katasztrófaturizmus.

Akadnak kérdések, amelyekre nem tudja a választ. Ezeket a kérdéseket többnyire apja teszi fel neki. Váratlanul és provokatívan. „Mikor töltik és mikor ássák ki a krumplit?” „Honnan ismered fel az önélező fűrészt?” „Hogyan kell légteleníteni a radiátort?” A fiú megtapogatja párnája alatt a papírt az éjszaka született versekkel, melyeket apja elől rejteget. Ebben a zsákfaluban még szamizdatként sem érdemes terjeszteni őket. Pedig megpróbálta egyszer, amikor csokoládéért volt a vegyesboltban.

Elefántcsontpart elnöke azt akarja, ne fojtsa csokoládéba a bánatát. Pszichiáttere azt: álmában cselekedjen! Ha tovább emelkedik a kakaó világpiaci ára, egy nap nem lesz mit majszolnia. Az eredményt megirigyelhetné akármelyik addiktológus. De jönnek majd az elvonási tünetek. Nem álmodja többé az életét, hanem álmait éli meg. Dobogó szívvel hallgatja, akár a Közelebb hozzád, Istenem dallamát, apja hogyan aprítja odakint a fát.

Ebben a pillanatban azt szeretné, csússzon meg egy fahasábon a szekerce éle. Már látja is maga előtt, amint az edzett vas apja húsába vág, s a fatörzsek tövében tócsába gyűlik sötétlő vére. A parasztvér, amely évszázadok óta gyűlöltre kötelez a Gondolat iránt.

Beck Tamás *(Zalaegerszeg, 1976)* költő, prózaíró.
Novelláskötete előkészületben a Magvető kiadónál.

Fehér Renátó

MENNYEI RUTIN

in memoriam F. M.

Szakadt az eső Guimaraesben aznap.
(Megint a januári maradéknapok.)
Arrafelé a városok szívverése
felgyorsul, ha meccs van a stadionjukban.

Hirtelen szívhalál egyenes adásban.
Sírtak az apák legidősebb fiaikkal,
amikor a szőke herceg piros palástban
utoljára a hajába túrt.
Mosolygott abban a percben – mondogatják.

Így hiúsult meg egy újabb elromlás esélye.
Mifelénk mindenki folyton ígéret marad.
Mert ez az otthonukban uralkodó,
de odakint csak kudarcokat halmozó családfők,
a koporsóban hazatérő, nagyreményű,
csibészes bátyák országa.

A válogatott mostanában jó
játékkal bukik el. És vannak
sorsdöntő selejtezők, amikor
azt képzelem, ő is nevezve van,
legalább a cserék közé,
a mennyei rutin okán.

Aztán engem mindig újraélesztnek.
És kiabálni járok ki meccsre,
mert nem hallgat meg senki.
Szemben a tribünön pedig
a réges-régóta tehetségesek sorfala,
egyől egyig saját nevelés,
mind csatár, nem passzol, sosem kér cserét.
Formán kívüli játékos-edzők, akiknek már
az előző szezonban is késő lett volna visszavonulni.

Fehér Renátó *(Szombathely, 1989)* költő, kritikus. Budapesten él.

ESTE MUNDO

A kétgyermekes anyukák férjja voltam, a szomorúan vidám és vidáman szomorú hétköznapokban élő harmincas anyukák megmentője és tönkretetője, akit mindig és minden esetben a sors keze, és nem valamiféle véletlen irányított oda, pontosan abban a pillanatban és arra a pontra, ahol a dolgoknak szerintük végre-valahára történniük, megtörténniük kell. Nincsenek véletlenek, mondták, olyan mintha régóta ismernénk egymást, mondták, és még aznap fellelték a közösségi oldalukra valami idézetet. „Enjoy today.” „The cup of life is not only a cup of sorrow but also a cup of joy.” „The sky is not the limit... the mind is.” „You're never too old to become younger.” „Make today amazing.” Tájéképek, víz-esések vagy hegycsúcsok fölé, alá vagy mellé írták ki ezeket az idézeteket, amik mindent elárultak róluk, pontosabban mindennek az ellenkezőjét, hogy a ma élvezete igen nagy kihívást jelent számukra, hogy az életük egy bögre bánat, kihűlt tea, hogy akármennyire is erőlködnek, nincsen egyetlen tiszta és frissítő gondolatuk sem, hogy öregszenek, és hiába tesznek úgy, mintha fiatalok lennének, hiába vesznek fel magas sarkú cipőt és táncolnak hajnalig részegen, ez már soha nem lesz olyan, mint volt, végül pedig, make today amazing, az életük elmondhatatlanul egyhangú és monoton, és a gyermekekből sugárzó minden szépség és kedvesség ellenére reménytelenül elviselhetetlen, mert múlik, minden percen csak múlik, láthatóan múlik, és ezen csak a szerelem kábulata segíthet, de a férj társasága nem szerelem és nem kábulat, csak sült hús és krumplipüré, kirándulás és csendes pihenő, hétköznap és hétvége, délelőtt és délután. Ezért kellek

én, vagy a hozzám hasonló egyedülálló, a felnőttkor küszöbén az ajtófélfába rézegen kapaszkodó trógerék, akik a szűrőszára száradt bokrok tövében lesben állnak az elkészült boldogságok szavannájának vidékén, és lecsapnak abban a sorszerűnek nevezett pillanatban, valahol a második gyermek harmadik és negyedik születésnapja között, mert a kétgyermekes anyukák férjja vagyok, nem történhet másképp, mert mindig teljesen ugyanúgy és ugyanakkor történik, a második gyermek óvodába íratása környékén, és nem a harmadik gyermek születését követően, mert addigra vagy én, vagy valaki más él már az anyukával a férje helyett, ha egyáltalán él valaki az anyukával, és nem történhet előtte sem, az első gyermek után, mert akkor még a férjével él az anyuka, és a második gyermeket tervezi, akinek a születése után már nem tervez semmit, csak próbálja megérteni, hogy hova lett az a lány, és hova lett az a fiú, akivel három gyermeket és boldogságot és sikert és harmóniát terveztek, ekkor történik velem a sorszerű találkozás, ekkor hangzik el a szeretkezésig vezető visszaszámlálást indító mondat, hogy olyan, mintha már régóta ismernénk egymást. A kétgyermekes anyuka az esetek túlnyomó többségében a két gyermekből legalább egyet császármetszéssel hozott a világra, és mivel az anyaság már felszabadította minden gátlás és félelem és hazugság alól, ezt még azelőtt közli, hogy egyáltalán hozzáértem volna, mert pontosan tudja, hogy hozzá fogok érni, és szeretné, ha tudnám, hogy neki egy vágás van a hasán, és szeretné tudni, hogy ez engem zavar-e, aminthogy természetesen nem zavar, sőt a kétgyermekes anyukák férjjaként ez szinte már elvárásom, imádom ezeket a metszéseket, és megvetem azokat, akik sebnek merészezik nevezni annak a beavatkozásnak a nyomát, ahol egykoron élet bújít elő a világra. Mérheteretlen szeretettel gondolok ezekre a metszésekre, mert ezek a metszések akadályok, és minél nagyobb akadályt küzd le magában a nő, annál felszabadultabban és őszintébben és őszönösebben szeret, tudom ezt, mert a szülés is súlyos akadály, és a gyermek nevelése is súlyos akadály, ez a hajfonathoz hasonló metszés a fiatalság elvesztésének bélyege, a legnagyobb akadály, amit ha átugrunk, amin ha finoman átemelem, akkor onnantól kezdve a kétgyermekes anyukát olyan felszabadult boldogság érzése repíti, amiről nem is tud, olyankor látni nőnek, olyankor ismerni meg a nőt, abban a pillanatban, amikor mindenről megfeledkezik. Kelepcébe kerültem hát, a kétgyermekes anyukák kelepcéjébe, ahonnan nem látom a szabadulás esélyét, mert olyan nőt akarok, ilyen nőt szeretnék magamnak, de nem lehet ilyen nőm, mert azt szeretném, hogy az én két gyermekem anyukájának ugyanakkor legyen két gyermeke, amikor nekem van két gyermekem, ám addigra sajnos én már nem az a férfi leszek, akit szeret, addigra én leszek az a férfi, akit nem szeret, akit elhagynak, így aztán soha nem lehet az enyém

az igazi nő, csak mások igazi női keresnek fel néhanapján, hogy velük legyenek, és velük és a gyermekeikkel, egy másik, elhagyott férfi gyermekeivel éljem tovább az életet, amihez viszont nincsen kedvem. Talán ha sohasem engedtem volna a csábításnak, hogy csábítsam a kétgyermekes anyukákat, akkor nem tudtam volna meg, hogy milyen az igazi nő, és akkor nem arra vágnék, mert nem ismerném azt, ott állnék a tiszta erkölcsömmel tudatlanul és boldogan, mert mindeközben, ha nem is viszem túlzásba, de azért egy-egy magányos pillanatban, amikor a kétgyermekes anyuka zuhanyozni megy, vagy törülközőbe csavarva az ablakban dohányszik és az udvart vagy az utcát vagy a kertet vagy a tűzfalat nézi, attól függően, hogy hol lakom éppen, és a férjére és a gyermekeire és az elveszett boldogságára gondol, néha-néha helytelennek érzem mindazt, amit csinálok. „Nada en este mundo sucede por casualidad.” Ezt írja ki a kétgyermekes anyuka aznap este, miután taxit hívott és távozott tőlem, mert mindig taxit hívnak és távoznak tőlem, és otthagynak engem az alsógatyámban feküdni az üres lakásban, hiszen várják őket otthon, várják a gyerekek és ritkább esetben a férj, aki kifizette a plasztikai sebészt, hogy a nő megcsináltassa a mellét, mert bizony egyre gyakrabban fordul elő, hogy a kétgyermekes anyukának nem kell fent hagynia a melltartót szeretkezés közben, hanem büszkén, magától válik meg tőle és figyeli a reakciót, amit én természetesen igyekszem elrejtetni előle, és nem észrevenni, hogy valami idegen anyag került a kezembe, nem érzem szükségesnek, hogy azt mondjam, nekem úgy is tetszettél volna, mert már mindegy, mindez már megtörtént, jobb nem beszélni róla, ahogyan jobb nem beszélni semmiről sem, még akkor is, ha az a semmi sohasem történik véletlenül, így aztán az implantátum sem véletlenül került oda, ahová került. Ezt írja ki a kétgyermekes anyuka, ezt az idézetet Paulo Coelho-tól, miközben én már a söröm fölött ülök és még mindig az illatát szagolom, ami körbetekeredik a nyakam körül, mint egy sál, és csak másnap délután párolog majd el észrevétlenül, és közben látom magam előtt, ahogy a gyermeke ágyán ül és megsimogatja az arcát, és mosolyog, mert szereti azt a gyermeket és szereti az életet, amelyben soha semmi nem történik véletlenül, látom magam előtt az arcát, amelyről ennek a hitnek az ereje sugárzik, és majdnem elsírom magam, mert már megint minden teljesen ugyanúgy történt, ahogyan történni szokott, mindig minden pontosan ugyanúgy történik, ahogyan történni szokott, és egészen addig nem lesz esélyem szeretni egyiküket sem, míg valahogy másképp nem történik, de másképp nem történhet, mert semmi sem történik véletlenül.

Gerlóczy Márton (Budapest, 1981) író, legutóbbi kötete: Létra (2013).

Mohácsi Balázs

PRAHA, ULICA KONVIKTSKÁ

D mesternek barátsággal

az elveszetre gondol, a kezében tartott egyetlen fáklya egyszerű fényére, annak rövid fénykörére. és a kőtárnák mély csengése is. az éhség hideg pincerendszere.

így bolyongunk kis, stilizált térkép alapján át a károly-hídon és hídfőinél, be aztán sikátorokba, ott talán lesz értelme majd megszokni

a szemnek a fényt, testnek a hely hőfokát. de minden, amit találunk, túl drága, fájó láb és lyukas gyomor vagyunk. aztán mégis egy olcsó pizzázó, legalábbis nem

drágább, mint otthon – előbukkan a kis utca közepén, és az eladó lány is egészen szép. élénk botorkál, mint egy sötétben puhított bányaló.

MÁS

ez a nap, mint egy régi ház.
szétverték belül mindent,
de a homlokzatot meg kellett
hagyni műemlékvédelmi okokból.
a befektető visszavonult
a tendertől, a telek így
meghatározatlan ideig üresen
áll az utcafront mögött.
egy ponton be lehet látni,
a szomszéd ház falában
régidzsámi kövei és két vak
számárhátíves ablakkeret.
szép be- és kilátások.
múlt idejű szempár figyel,
hidegebb és üresebb telek.
a hatás megmásíthatatlan:
mint egy szűk utcába, ahonnan
kitolatni reménytelenül csodás
volna, busszal szorulni be.
beszorulni pontosan, mint
egy légmell. jelölt nélküli
jelölőnek állni. az ígéret
homlokzata mögé.

Mohácsi Balázs (Siklós, 1990) költő, Pécssett él.

Czinki Ferenc
ÜDVÖSSÉG KÉSZENLÉTBEN

Történt egyszer, hogy az inotai készenléti lakótelepen megjelent az Isten. Az erőmű kettős kürtője felől érkezett, átmászott a kapun, a hosszú kerítés mellett haladt, és még éppen látta az utolsó, 20:40-es székesfehérvári busszal hazaérkezőket. Angol gyapjúpulóver volt rajta és kordbársony nadrág. Nyakkendőt nem kötött, de keményített nyakú fehér inge még a könnyedén libbenő, angyalszárnyhoz hasonló ballonkabát alól is kilátszott. Kalapját nem húzta szemébe, ahogy errefelé akkoriban szokás volt, hanem egyenesen az emberek szemébe nézett. Azonnal tudták róla, hogy külföldi.

1989. november 16-át írtunk. És az Isten újra beléphetett a Vasfüggönyön túlra. Be is lépett: kíváncsi volt a magyarokra, hogy s mint vannak e történelmi változások közepette. Ha már úgyis annyit emlegetik őt a magyarok isteneként. És ha már belépett, egyik útja a készenléti lakótelepre, a Park Presszóba vezetett. Meg akarta hallgatni, miről beszél a nép.

Az Isten régóta nem járt magyar kocsmában, pontosan 1947 óta, így nem tudta, mire számíton. Belépett, megállt a pultnál, és várt. A vendégek azonnal felfigyeltek rá, de mégsem szóltak hozzá, a sarokban piros Videoton tévé sercegett, az országban pártok alakultak, az egész világ változóban volt, az emberek pedig (többen közülük életükben először) kíváncsiak lettek. Saját magukra is. Az Isten látta, hogy ez jó, és cigarettára gyújtott. Édes, éteri, nyugalmas ambróziaillat

lett a helyiségben. Erre aztán már tényleg mindenki felfigyelt. Kezükben gyűrődni kezdett a csomagos barnaszofi, szívükben nőni a fájdalom. Nem voltak még felkészülve a jóra, várták, de nem voltak felkészülve rá. Nem voltak felkészülve arra, hogy véleményük legyen, nem voltak felkészülve a választékra, a választásra, a szabadversenyre, a piacra, a jövőre. És nem voltak felkészülve az Istenre sem. Mint már szó esett erről, nagyon régen találkoztak vele. Azt pedig a Himnuszukból lehet tudni, hogy az Isten addig se sok jót tett velük.

A pultos ekkor tölteni kezdett, Unicum nincs, igyon vodkát a külföldi vendég, vagy vegyest; vagy ha már úgyis Magyarországon jár, akkor feketecímkés cseresznyét. Az a minimum, és már tényleg töltötte is. Aztán, hogy oldja az ambrózia okozta hirtelen jött feszültséget, beszélgetni kezdett az idegennel.

Ötvenhatos, kérdezte.

Hogy mi?

Mikor ment ki az országból, mióta nem volt itthon?

Á, szóval azt hiszik, hogy emigráns vagyok, gondolta az Isten, és ez tulajdonképpen tetszett neki. Ami azt illeti, már korábban el kellett innen jönnöm, és azóta nem is jártam erre, válaszolta. Aztán lehúzta a cseresznyét. Érezte, ahogy szétárad testében a pálinka, az alkohol és az aroma semmi mással össze nem téveszthető elegye pedig előhozta belőle a közösségi lényt. Tudta, hogy az emberek ivás közben barátkozni kezdenek egymással, olyanokkal is szóba állnak, akiket nem ismernek. Az Isten nem ismert itt senkit. És ők sem ismerték az Istent. Ekkor körülnézett, és az egyik sarokasztalnál meglátta az inotai Akárkit. A pálinka ugyan eltompította egy kicsit az érzékeit, de ez az ember most akkor is gyanús volt neki. Ez az ember bajban van, gondolta az Isten.

Rendelt hát még két cseresznyét, és megkérdezte, hogy van-e itt egy szabad hely. És esetleg elfogadna-e egy pálinkát. Az inotai Akárki érezte, hogy a kettő csak együtt fog működni, így hát bólintott. De a biztonság kedvéért csak egyszer. Az Isten leült, gyorsan lehúzták az italokat, ettől aztán az Isten annyira fölbátorodott, hogy azonnal a közepébe vágott.

Mi bajod van, Akárki? Nekem aztán tényleg elmondhatod.

Az ördög el fogja vinni a lelkemet. Ha már el nem vitte máris.

A presszóban közben megint fölerősödött a moraj, zörgött a hűtő, sípolt a kávégép, a tévében mintha Farkas Berci bukkant volna föl egy pillanatra, a terasz felől újabb vendégek érkeztek, az ajtó fölött pislantott egyet a neon. Szűkült befelé, sötétedett az inotai éjszaka.

Hát nincs, aki segítsen rajtad, kérdezte az Isten Akárkit.

Nincs.

Akkor én a barátod leszek, és segítek rajtad. Ma csak neked, mondta, és megkínálta az ambróziás cigiből.

Akárki komótosan rágyújtott a külföldi cigarettára, majd az édes füstfelleg mögül azt kérte az Istentől, mesélje el, mi fájt neki utoljára igazán.

Miért fontos ez, kérdezte csodálkozva az Isten.

Mert csak akkor lehetünk barátok, ha ezt tudom. Egy titok egy titokért. Őszinteség az alapja mindennek, még itt, ezen a helyen is, nézett körbe Akárki. Mikor hasadt meg a maga szíve, de úgy istenigazából?

Az Isten egy pillanatra elmélázott. Sosem gondolt magára úgy, mint akinek a szíve meg tud hasadni.

Hát, akkor lássuk, biztatta magát. Nézte a szűkülő készenléti éjszakát, a preszszót, a füstbe burkolózó arcomat, a neont, a poharakat, a zsíros falon hullámosodó plakátot, a művirágot a polcon. Nézte a másnapos keleti blokkot, amint vidáman ráiszik.

Az Istennek fogalma sem volt, mennyi idő telhetett el ezzel a nézéssel. Csak azt érezte, mintha már saját magát is azon a szemcsés Videoton tévén látná, azon a kis piroson.

Tudja, amikor az az úrhajós, nem a maguké, hanem az a szovjet, aki elsőként feljött az égbe, szóval, amikor az a szovjet azt mondta, hogy ő bizony nem lát itt semmiféle istent, na, az például pokolian rosszul esett. A szívem majd' bele szakadt. Igen, ez a jó szó rá, pokolian, mondta aztán, és elnyomta a műanyag hamutartóban az ujjára égett ambróziás cigarettát.

Czinki Ferenc *(Székesfehérvár, 1982)* író, kritikus, szervező.
A fehérvári hatok című kocsmafüzete Könyvhétre jelenik meg.

Nyirán Ferenc

APRÓSÁGOK KICSINY TÁRHÁZA

akácfavirág volt a számban amikor
megcsókoltalak tizenhét lehegyél vagy
annyi sem már túl voltunk
néhány művészfilmen túl lukácson és
hegelen meg semprun nagy utazásán
túl a kispályás focin a gimnázium
udvarán az osztályterem ablakából
kiabáltad a nevemet jólesett a hangod
és jó volt meccs után a pohár sör benne
a gyönyörű gesztenyével mindezt most
juttatod eszembe a körúti kávéház teraszán
süt ránk a májusi nap de hűvös szél
fúj beburkolózunk a székekre kitett
kockás takarókba nézzük egymást az
eltelt harminchat évben semmit
nem változtál vidám vagy és talpraesett
nem győzől csodálkozni hogy így
összefutottunk a színházi világnapon született
a harmadik unokád újságolod büszkén és én
nem tudok mit kezdeni a szavaiddal azt
hittem már rég elfelejtettél hiszen
egyetlen lépcsőházi csók volt de
téged az tett nővé mondod most
s hozzáteszed halkán
neked tartogattam
sokáig
a szüzességemet

Farkas Balázs

SZÖRNYETEGEK

Akkor kezdett csörögni a mobiltelefon, amikor megérkezett a kukásautó. Levi ebből levágta, hogy elég korán van még.

Az történt, hogy a Nóri férje felhívta, hogy mi volt az a dolog szombat este. Levi nem értette.

– Egész éjjel nem aludtam emiatt – mondta a rekedt hang a vonal mögül. – Szerinted ez normális dolog? Ő a *feleségem!* Őszintén mondd meg, mi történt. Nóri elmondta, úgyis tudom, de a te szádból akarom hallani.

Levi a szemét nyomkodta, az éjjeliszekrényen álló órára nézett, amire még a kilencvenes évek elején ragasztott egy zöld dinoszauruszos matricát. Valahogy ezen akadt meg a szeme, nem a számokon. A fejében elindult a dal – *Denver, dinó jó barát* – és egyszerűen beragadt. Nem bírta kirázni a fejéből. Hajnali agyrém.

– Nem értem – motyogta. – Milyen szombat este?

– Az osztálytalálkozón!

– Jézus, ember.

– Ne hazudozz nekem te is. Mondd meg őszintén.

– Mit akarsz?

Nem jött válasz.

Levi elvette a telefont a fülétől, és ránézett. A képernyő sötét volt. Megnyomkodta a gombokat. Semmi.

Lemerült.

– A kurva életbe – mondta, és lazán ledobta maga mellé az ágyba. – Jézus-
atyaisten.

Lerúgta magáról a takarót. Elindult kávéfőzni.

Ősidőkből szól hozzád!

A kávéfőző hét perc alatt nyomta ki az adagot. Addig a konyhapultot támasz-
totta és nézte a piros égőt a gép közepén. Csak állt ott, enyhén szédült, a fejé-
ben pedig szólt a szintis rajzfilmzene. Savanyú szag jött ki a rotyogó masinából.

Jer világot látni, rock'n'rollt járni, nem vagy még kalandor egy kicsi kalandtól.

A kávé megégette a nyelvét. Amikor tejet öntött bele, túl sok lett. Felfordult
a gyomra.

A lány tíz perccel később jött ki a konyhába. Csak egy póló és egy bugyi volt
rajta.

– Jézusom, Szidónia, öltözz fel rendesen – morgott Levi. – Te is elkapsz va-
lamit.

A lány ránézett. Tanulmányozta őt. Mint valami tudós. Vagy kritikus.

– Olyan a hangod, mintha lenyeltél volna egy rádiót – közölte. Ránézett a
pultra, meglátta a kanalat. – Azt meg megint otthagytad.

Felvette, bevágta a mosogatóba, tépett egy papírtörülőt, eltakarított. Közben
magához vett egy mandarint.

– Undorító vagy – mondta, amikor visszament a szobájába. – Undorító.

Ajtó csattant.

Levi a homlokát ráncolta. Ilyesmire egy szülőt sem tudnak felkészíteni. Nem,
egymillió év alatt sem. Nincs az az iskola.

Amikor az autóban ültek, már többé-kevésbé megnyugodott. A lánya mély-
re süllyedt az anyósülésen, haját nem tűrte el, függönyként lógott az arca előtt,
elzárta a világot. Valami zenét hallgatott mögötte. Levi az utat bámulta, és fo-
lyamatosan beszélt.

– Nem is volt olyan régen, tudod. Hogy annyi idős voltam, mint te. Nem
ment olyan rosszul. Akkoriban volt egy tévém, amit a fater hagyott ránk. Vettem
hozzá egy Nintendót. Nem sok gyereknek volt. Nagy, szürke kazettát kellett bele-
rakni. Állandóan tekertem fel-alá az utcán, nyírtam a fűvet, meg minden.

A lánya nem válaszolt. Nem hallotta.

Levi két kézzel markolta a kormányt, oldalra pillantott, megnyalta a száját,
majd tovább koncentrált az útra.

– Hát, nem ilyen volt akkor egy tizenhárom éves gyerek. Baromira nem. Ami
azt illeti... nem is emlékszem, ez a legrosszabb.

Lekanyarodtak, majd megálltak az iskola előtt. A lány nem nézett rá, nem kö-
szönt el, amikor kiszállt.

Az apa még egy ideig ült ott, ujjával dobolt a kormányon, nézte az Opel je-
lét, és azon tűnődött, hányadszor jut eszébe, hogy utánanézzon, mi ennek a
logónak az eredete. Miért egy Z betű? Vagy villám?

Nyolc óra négy perckor eljutott odáig, hogy elfordítsa a kulcsot, és lassan
visszakússzon a forgalom fertőzött vérkeringésébe.

A második kávéját egy kávézóban kérte ki, ahol több tükröződő felület volt,
mint egy ékszerboltban. Csak bámulta, ahogy a kávé habja lassan összeroskad,
és felfedi alatta a lényegét.

Undorító vagyok, gondolta.

Nóri nem késett sokat, a rá jellemző takaros hatékonysággal kért ő is kávé,
tette le maga mellé az elenyészően kicsi és vékony telefonját, majd tette ösz-
sze a kezét.

– Hallottam, mi történt, igazán sajnálom – mondta. Ahogy legyintett, a kar-
kötői kellemetlen hangon zörögtek. – Néha ilyen zakkant, ne foglalkozz vele.
Majd lehiggad. Attól nem kell tartanod, hogy bekopog hozzád, vagy ilyesmi.
Jól vagy?

Levi a fejét ingatta, és még mindig a kávé nézte.

– Rosszul érzem magam – mondta.

– Ne tedd. Felesleges. Nem engedheted, hogy mások miatt aggódj egész
életedben.

Nóri körülnézett, majd visszafordult. – Nem tudom, minek jöttetek vissza Né-
metországból, itt csak be fogsz csavarodni.

Levi kinyitotta a száját, majd becsukta.

– Ami a szombat estét illeti...

– Persze, persze.

Jó sokáig hallgattak.

– Szidi jól van? – kérdezte Nóri. – Fel nem bírom fogni, hogy lehet anya nél-
kül felnőni. Anyyira durva az egész.

– El sem bírod képzelni – mondta Levi. – Lehet itt cigizni?

– Nem.

Megitták a kávé, majd kimentek a parkolóba, és cigiztek.

– Mit csináltam rosszul? – kérdezte Levi. – Mármint szombaton? Mennyit
mondtal el a férjednek?

– Hagyjuk már ezt. Elmondtam, hogy felidéztek a régi időket. Különösen az
a rész idegesítette, amikor a szoknyás esetről beszélgettünk.

Levi emlékezett. Tizennyolc volt, a lány tizenhét. Kint voltak a régi sulinál, falun. Nórin egy ruhadarab volt, ami a válláról indult és a térdéig tartott, alatta semmi. Keresték a megfelelő helyet.

Mindig szembejött valaki. Emlékezett, ahogy nekinyomja az iskola falának a lányt, és valaki felkapcsolja a villanyt mellettük. A suliban, hétvégén.

Aztán egy pap zavarta meg őket, amikor a templom dombján próbálkoztak. Félelmetes egy öregember volt. Később a parkban sétáltak. Egy padra ültek. Nóri keze Levi sliccéhez nyúlt, ügyetlenül játszott. Ezután majdnem ráült. Rézszeg, ordítózó fiatalok jelentek meg.

Hagyták a francba az egészet.

– Pedig én erről nem is akartam beszélni – mondta Levi. – Valahogy... zavar. Nem tudom. Biztos érted, különben nem lennél az, aki.

Eldobták a cigit. Levi egy hosszú pillanatig tűnődött, megpróbálta felidézni a távoli múltat és a nem túl távolit is, egyszerre.

– És elmondtad neki...

Nóri odahajolt, és megcsókolta. Levi hagyta magát.

– Ezt? Nem. Ez semmi. Mondtam, hogy ne izgasd magad emiatt. Én vagyok letörve jobban, és ezt te is tudod. Talán jobb lenne, ha nem találkoznánk.

Levi vállat vont.

– Igen, talán jobb lenne. Te emlékszel Denverre?

– Mi?

– Tudod, Denver, az utolsó dinoszaurusz, vagy hogyan is volt. Az a zöld.

– Fogalmam sincs, miről beszélsz. Amikor gyerekek voltunk, akkor is mindig ilyen hülyeségekkel fásztottál. Nézted a tévét, és mindegyik szörnyet fejből vágtad. Volt egy poszter Sigourney Weaverről a szobád falán.

Levi a fejét ingatta.

– Az istenért nem tudtam rájönni, milyen dinoszaurusz. Azóta se néztem utána. Egy csomó ilyen dolog bassza ma a csőrömet.

Most Nóri töprengett.

– Levi... Leviatán, erre is emlékszem – mondta. – Úristen.

– Ja. Ja.

Mindketten hallgattak.

Már közel járt az idő kilenchez, amikor Nóri már az óráját nézegette. Erre Levi gyorsan reagált:

– Akkor most ennyi?

– Igen, a férjem miatt ne aggódj. Miattam se, szerintem. Gondolom, világos. Ami téged illet, hát te mindig jól csináltad meg az életedet. Ezután se lesz gond.

– Haragszol rám?

– Nem.

– Ennyi idő után is?

– Mondom, hogy nem.

Nóri elmosolyodott. – Vigyázz magadra, Levi. Vigyázz a lányodra. Mindig, amikor eszembe jut, hogy hová juthattunk volna mi ketten, Szidi mindig eszembe jut, és nagyon örülök, hogy nem én estem teherbe olyan fiatalon. Persze, ki tudja, de mégis. Én *még mindig* túl fiatal vagyok.

Levi majdnem felröhögött. Aztán inkább mégis elszomorodott. Mintha csak egy kapcsoló lenne, klikk-klikk. Most vidám, most szomorú.

– Örültem a találkozásnak – mondta, és kihúzta magát.

Amikor végre eldöntötte, hogy mégis bemegy dolgozni, az autója felé sétálva egy kutyát vett észre.

Hatalmas, sötét dög volt, vén és elhasznált, akár egy szovjet írógép, fekete, tintapacaszzerű szőrösomók lógtak róla. Úgy húzta a hátsó lábát, mintha nem is az ő része volna.

Pont Levi autója előtt állt meg, Levi pedig szintén megtorpant.

A kutya felnézett rá, nem lehetett igazán eldönteni, hogy a tekintetében bánat vagy valami remény lenne.

De a legfurcsább nem is a kutya lelkivilága ebben a pillanatban – töprengett Levi. Hanem... vajon milyen fajta?

A kutya orrából hatalmas vércsepp hullott az aszfaltra.

Levi elhatározta, hogy ma már nem kapcsolja be a telefonját.

Farkas Balázs (Zalaegerszeg, 1987) író. Budapesten él.

Első kötete, a Nyolcasok 2013-ban jelent meg.

Tinkó Máté

BÚCSÚ ANZIKSZ

(B. A.-nak)

Egy halál margóján fölütik fejüket
titkok, tükrök, összepiszkítják a margót,
amibe belenézünk, és benne csak alig
ismerjük előbb magunk, mint annyi másikat.

De aztán egybeérnek, koccannak
bőreink, keresztirányban előkészített
imák, vallomások s a gyóntatószék
ölében kulcsolt kezek beszélnek a máról.

És nem ismerik el a mát, de lelkiismeretet
növesztenek, odaadják a nagybetűs tegnapért,
próbálják belakni kedves és kegyetlen
korlátaink az éjszakai főhajó tatjában állva.

S utolsó reményként a felszínen, a víz színén
alágurgulázik, hullámba tör a fény, megszabadítani
téged Istentől és embertől, ha szükséged kéri.

Ahol szükségünk vádlók és vádak, s végszól
még egyszer margót követelnek, míg hagyják,
hogy kenyér és bor kísérje saját oldozásod.

Így várunk hosszan, és hallgatunk beléd,
aprópénzt teszünk a szemhéjakra, elkezdjük
törleszteni filléres tartozásunk halmait.

Babiczký Tibor

SZOBAFOGLALÁS

Nem látta közeledni. A dél felé néző fedett teraszon ült, az ajtótól kissé balra, és újságot olvasott. Suhogó hang. Felpillantott az újságból. Egy madár röptének reszketeg íve a sűrű déli esőben. Aztán megint az újság.

A címoldalon rövid hír, közvetlenül a „Ledér Helén” másodlagos nemi jellegét feltáró fénykép fölött. „Gyilkolni fogok” – szölt a cím. „Egy el nem követett, ám bejelentett bűncselekmény miatt vettek őrizetbe egy férfit XX kertvárosban. Nyár végi nap volt, utószezon, olvadt akácok sora.”

„Olvadt akácok” – pillantott fel a nyomozó. „Ez túl szép.”

Félreolvasta. A mondat így szólt: „Oldalt akácok sora.”

„Az illető bejelentette, hogy elindul leszúrni volt rokonát. Mivel elárulta a nevéét és a tartózkodási helyét, ahogy kilépett a házból, a rendőrök karjaiba futott. Egy kést találtak nála, amit korábban megélezett, és azzal akarta elkövetni a gyilkosságot.”

„Dehogyan akarta” – gondolta a nyomozó. „És egyáltalán mi az a »volt rokon«? Egy volt rokonnak már nem kell leszúrni.”

Eszébe jutott egy kép a gyerekkorából. Öt-hatéves lehetett. Családi nyaralás a Balatonnál. Aprócska faházak a parton, katonás, mértani rendben. A víz fölött hosszan kinyúló, sötétvörösre festett stég. A pecások alkonyattájt még püsszegtek a rohangáló gyerekek felé, később már, miután a hűtőtáskák megkönnyeb-

bültek, ők pedig elnehezültek a sörtől, csöndben ültek a kempingszékeken.

A siklót a stég alatt találták, a part közvetlen közelében. Volt köztük egy nagyobb fiú, ő irányította az akciót. Az állatot a farkánál fogva egy közeli mogyoróbokor ágára kötötte fel. Szabályos csomó, ropogtak a csigolyák. A hulló tekergett magatehetetlenül, szemében nem látszott fájdalom. A nyomozó emlékezett a hangra, amikor az első botütés eltalálta a nyúlánk testet. A torokhangú sziszegésre. Mint egy légfékes autóbusz, amikor megáll.

Nem bírt maradni. Legbelül egy ideje már ott sem volt. De most mennie kellett, „valóságosan” is. Ott kellett hagynia azt a tátogó állatot. Ott kellett hagynia a fiúkat. Sokszor eszébe jutott ez a jelenet. Hol volt ekkor az Ördög? És hol az Isten? És vajon melyikük sugallta az „elhagyást”? Akármelyik is, megbocsáthatatlan.

A nyomozó félt a testtől. A hústól, a vértől. A sajátjától is. Minden tapasztalata azt bizonyította, hogy nem tudja megmenteni. A test menthetetlen. Egy sikló, egy ember, ő maga. Az ijesztette meg leginkább, hogy ebben a menthetetlen hústömegben kapott otthont a lélek. Az ő munkája akkor kezdődött, amikor a test végképp magára maradt.

A nyomozó kitöltötte a palackból a vörösbor maradékát. „Ördög” – ez állt a címen. „Lehet, hogy inkább az Áldás nevű bikavért kellett volna választani” – gondolta.

A vendégkönyv tanúsága szerint a nő pontosan négy nappal ezelőtt jelentkezett be a szállodába. Aznap esett.

A recepciós pult mögött kamaszfiú ült, egy diákmunka-szervezet közvetítette ki nyári munkára. Esetlenül állt rajta a bordó egyenruha. Túl fiatal volt még, hogy viselni is tudja, ne csak hordani. Hiába töltötte ki arányosan a ruhát, mégis úgy tűnt, lötyög rajta.

Vonásai finomak és szimmetrikusak voltak, kivéve az állkapcsát, amely alig észrevehetően jobb felé csúszott, és a ferde harapás miatt enyhén elgörbülő száj részvétlen kegyetlenséget kölcsönzött a fiú arcának. Tekintetében a ketrecbe zárt nagymacsák fenyegető, álmatag unottsága. Testtartása egyszerre sugallt gyámoltalanságot és erőt. Mint aki hirtelen elárvult, de még nem dőlt el benne, hogy összeomlik, vagy bosszút áll.

Nézte a nőt, ahogy közeledett a pult felé; a félős, túlzottan is elegánsra formált léptek egy kanalasgémre emlékeztették. Félhosszúra nyírt, majdhogynem fiús apródfrizura. A szája szegletében a ráncok, mint apró, lefelé mutató nyilak. Szempillái ide-oda rebbentek. Tekintetét krémszerű, fehér fény mázgálta össze.

A nőnek nem volt csomagja, csak egy retikül lógott a csuklóján. Fekete blúzának bő ujja felcsúszott, amikor a szobafoglalást szignózta. Nagyon elszánhatta magát, mert két hónapra előre kifizetett mindent. Esetlen mozdulattal próbálta elrejtetni alkarján a zúzódásokat.

A recepciós néhány pillanatig a nő arcát fürkészte. És miközben nézte, beleköltözött a tekintetébe egy szikrányi pokol. Azok néznek így, akik – ideiglenesen, persze, hiszen saját elmúlásukat ők sem kerülhetik el – dönthetnek életről és halálról. A szemlélő úgy látja, a fejük félrebillen, pedig nem, megmagyarázhatatlan módon a tekintet billen félre; egyszerre kérdő és parancsoló.

– Elfogytak a vízre néző szobáink. Léghcondi nincs. Ha levegőváltásra vágyik, kapcsolja be a ventilátort – a recepciós szélesen mosolygott, amikor átadta a nőnek a 606-os szoba kulcsát. – És ha ezen kívül bármiben a segítségére lehetek, csak szóljon.

A nyomozó felébredt, és rápillantott a digitális órára a szemközti falon. Nem látta jól a számokat. 6:06 vagy 8:08?

A nyomozó felvette az ágy mellől a karóráját. Hat óra múlt hat perccel.

– Bassza meg – mondta hangosan. A hangja egy fiúé. Nem férfihang. A mélysége megvan, zengése nincs. Az apjára gondolt. Az apja hangja férfihang volt. Amikor megállt, régen, az ajtófélfának támaszkodva, és káromkodott.

A nyomozó felhúzta a karóráját. Doxája volt, a sorozatszám alapján 1957-es széria.

Azon gondolkodott, hol rontotta el az életét. Már azon kívül, hogy mindenhol. De ez nem válasz. A „mindenhol” nem válasz. Ez esetben pedig a „hol rontotta el” nem kérdés. Elrontotta, kijelentő módban. „Elváló igekötő. Találó” – gondolta.

Az órát az apjától örökölte. Egy tengerparti nyaralás alkalmával a gyöngyházfényű számlapon finom sóréteg jelent meg, pedig nem érte víz a szerkezetet. Mire hazaérkezett, a zománc kissé megbarnult és felrepedezett. Úgy nézett ki, mint egy kiszáradt tómeder. „A tenger felzabálja az időt” – gondolta akkor. Felér egy apagyilkossággal, mégis rendjén való.

A nyomozó felkelt, és bekapcsolta a kávéfőzőt. Közben eszébe jutott, hogy legalább egy hete nem látta a szomszédot. Az ablakai sötétben ásítottak esténként. Se popzene, se nők. A nyomozónak hiányzott a megszokott heti ritmus. Talán ezt a lakást csak az alkalmi kapcsolatainak tartja fenn, talán van egy felesége valahol, és most elvitte nyaralni. Talán csak elmenekült a nők elől. Persze mindez nagyjából ugyanaz.

Lejött a kávé. A nyomozónak nem volt kedve kávét inni. Kiállt a teraszajtóba és rágyújtott. Nem kívánta a cigarettát. Végül lezuhanyozott és felöltözött, de ettől sem tisztábbnak, sem kevésbé meztelennek nem érezte magát.

A nő az első három napon megjelent a reggelinél. Látták napközben a medence körül, ült a büfénél, és citromos sört ivott. Este is látták, a sarokasztalnál vacsorázott, egyszer sem nyúlt a húshoz, karja, lába és nyaka mindig fedve. Minden alkalommal ugyanazt a ruhát viselte, amelyikben érkezett. A személyzet számára egyértelmű volt, hogy veri a férje, és elbűjt, a fekete ruhából pedig arra a következtetésre jutottak, hogy volt gyereke is, csak meghalt, különben nem jött volna egyedül.

A takarítónők szerint úgyis visszamegy majd a férjéhez, mert az ilyenek mindig visszamennek. A pincérek önmarcangolónak látták. A pultos úgy vélte, van tartása. A műszakvezető szerint félt kilépni a hotelből, tehát haza sem ment volna. A recepció pedig egyszerűen csak megvonta a vállát.

– Sohasem történik semmi egyéb, mint hogy közlekedünk a pokol bugyrai között egy keveset – mondta a szállodaigazgató minden meggyőződés nélkül.

Utoljára a harmadik nap estjén látták, korán vacsorázott, alkonyat körül. Azért figyeltek fel rá, mert amikor felkelt az asztal mellől, leejtette a táskáját. Ahogy lehajolt, hogy felvegye, láthatóvá lett csípője felett az a két szimmetrikus gödröcske, amely csak a kislányos testalkatukat megőrző érett nők sajátja.

Dél felől, a látóhatáron, felhők gyülekeztek, alakatlan, egymásra torlódó tömegként ültek – hirtelen fékezés után – a hegyvonulat cakkos tetején. Nem a vihar szolid oszlopa, nem is egy könnyű zápor orgonasípjai; egy világnagy aszszony elejtett fátyla inkább, áttetsző, szabálytalan gyűrődések, hullámot vet a felszín a lágy zuhanásban. Gyöngyházfény és kagylóragyogás, rózsaszín, arany, sötétkék, majdnem fekete, megmarkolható, puha légtömeg; a távolságát és a kiterjedését minden elveszíti benne. Az öböl túlfelén az egymás mögött húzódó hegláncok, mint egy olcsó, festett képeslapon, egy síkba kerültek.

A nő kinyitotta a szobája ajtaját. A folyosói lámpa fényénél észrevette az ajtó alatt becsúsztatott papírcetlit, rajta a gyerekes, ákombákomyszerű betűket. „A csillagok közül valók vagyunk” – gondolta. „Megfelelő távolságból akkor is fényleni látszunk, ha már régen nem létezőnk.” Lehajolt, hogy elolvassa, mi áll a cetlin, majd átlépett a papírlap felett, és becsukta maga mögött az ajtót.

A nőt ezután nem látta senki. A takarítónők összesúgtak. A pincérek kérdő tekintettel néztek a pultosra, a pultos a recepcióra, a recepció a műszakvezetőre, az pedig az igazgatóra. A nő a szállodában volt, és eltűnt. Hetvenkét óra telt el. „Ne zavarj” – ennyit lehetett tudni. A szállodaigazgató utasítást adott, hogy haladéktalanul értesítsék a rendőrséget.

Ebédidő volt. Míg a nyombiztosítókra várt, a nyomozó leült egy fotelbe a hallban, ahonnan jó rálátás nyílt az étteremre. Svédasztal. Figyelte a nyüzsgést, az emberek ingajaratát, az aggodalmas arcokat üres tányérral az „oltárig”, majd a megkönnyebbülteket visszafelé a felhalmozott étellel. „Ezt cselekedjétek, ha mindent el akartok felejteni.”

Felfigyelt egy nőre, aki egyetlen aprócska süteményt vitt egy kistányéron. Kikapott forradalmár.

Megérkeztek a nyombiztosítók. A szállodaigazgató kinyitatta a 606-os szobát. „Hat-nulla-hat” – mondta magában a rendőrtiszt. „Mintha az ördög hagyott volna egy kijáratot középen. És ebben az a káprázat, hogy a közép nem létezik.”

A bejáratához közel egy papírlap feküdt, az ajtó alatt csúsztathatták a szobába. Rajta dülöngélő, gyerekes írás:

VESZÉLYBEN VAN. NE HAGYJA EL A SZOBÁT, AMÍG NEM ÉRTESETJÜK.

A plafon alatt futó fűtéscsövön lógott a nő, a szobatelefon zsinórján. A plafon közepén a ventilátor egykedvű lassúsággal keverte a levegőt. A nyomozó szíve kihagyott, éppen két ütemet. A nő vékony volt és megközelíthetetlen, arca békét sugallt. „Mint egy döglött sikló” – gondolta a nyomozó.

– Felakasztotta magát – mondta a kirendelt orvosszakértő. – Azt kétféle módon lehet. Ő a nehezebbiket választotta, de nem küzdött. A jelek szerint még a falba sem rúgott bele közben.

A nyomozó bólintott. A vágyat ismerte, a feladását, de neki sosem sikerült.

A kihallgatások rutinszerűen zajlottak. Nem nagy ügy. Idegenkezűségre nem utalt semmi. Egyedül az ajtóban heverő cetli származott „kívülről”.

Estére meglett a tettes. A recepció fiú volt az. Először „gyerekcsínyre” hivatkozott. Később már arra, hogy csak segíteni akart a nőnek, nehogy „visszamenjen ahhoz a brutális állathoz”. A nyomozó tudta, hogy hazudik. Az egész kizárólag a hatalomról szólt.

A nő rosszkor volt rossz helyen. Mint – a jelek szerint – eddig mindig. Elmenekült a pokolból, és a cetli alapján azt hitte, a pokol újra rátalált.

Gyerekcsíny.

„A hatalmával mindenki visszaél, aki nem, az viszont nem is használja egyáltalán” – jutott a rendőrtiszt eszébe egy mondat egy fontos könyvből, amelyet időről időre elővett.

A nyomozó elveszített már mindent, amit csak elveszíteni lehetséges. És egészen eddig a pillanatig úgy tudta, a hitét is elveszítette régen. Most jött rá, hogy nem. Hogy annyira belemerült a hazugságba, annyira szerette volna félrevezetni a világot, hogy végül saját magát is sikerült megtévesztenie. Ragaszkodott a hitéhez. A hite volt az utolsó, ami még hozzátartozott. És mivel a világ mindent elvett tőle, és mivel megszűnt a bizalma és a szeretete a világ iránt, öntudatlanul is úgy döntött, eljártssza, hogy mindent elveszített, de az utolsó kincsét elrejteti. Megtartja magának. Az pedig – talán – megtartja őt. A nyomozó ebben a pillanatban döbbsen rá, azért ébred fel hajnalonként, amikor még az egész világ alszik, hogy titokban kiássa és felfeszítse, hogy belepillanthasson, egy pillanatra bár, abba a ládába, amelyben a hitét a szívében legbelül eltemette. És a hit élt, és a nyomozó is élt, legalább még egy napot.

„Gyereksíny” – ismételtette magában. Pillantása újra a cetlire esett. Hirtelen nem tudta felidézni, mikor is kapott levelet utoljára. És valami különös oknál fogva egy pohár málnaszörpre gondolt.

Király Levente

NEM JUT EL

A semmiből teremtett kék szobában
derékig ér a fény. Ázott széna illata.
A parancs megafonon érkezik,
úszósapka lebeg a vizek felett.
Pillangó úszik, a por összefodrozódik,
távolban villámlik, egyszer, kétszer,
sokszor. Mindenki elhallgat, te is
felpillantasz a sorok közül, de hiába.
A mennydörgés nem jut el ide.

Babiczky Tibor *(Székesfehérvár, 1980)* Junior Prima-díjas író, költő, Budapesten él.
A szöveg részlet a *Magas tenger* című új könyvéből.

NEM LÁTTUK MÉG

Túl sok itt a bűn,
mondta, aztán azt,
hogy hazamegy,
nem látjuk többé.
Ne hívjuk, ne írjunk,
nem jön úgyse.
Azt mondtuk, miféle
bűn, nincsen itt egy se,
miről beszél? Ha valamit
tud, mesélje el,
de nem mesélt.
Meg se szólalt,
sarkon fordult,
krárogott egyet,
kalapját a fejébe nyomta.
Azt hittem, a földre köp,
de nem köpött, talán
nem mert. Mert akkor
nem hagytuk volna,
hogy csak úgy kilépjen
az ajtón, bele a semmibe.
Pedig azt sem tudtuk, ki,
hogy kicsoda ő,
nem láttuk még sosem.

Király Levente *(Budapest, 1976)* költő, szerkesztő.
Legutóbbi regénye: Égre írt könyv (2013).

Ha JÓSZAKÁCS

Fotó: FORTEPAN

Darida Benedek

FŐZŐÓRÁK IDŐSEBBEKNEK ÉS HALADÓKNAK

(Hrabal 100)

Először is keményre főzünk háromszáz tojást és félpuhára sütünk húsz pulykát. Amíg a madarak pirulnak, harminc kosáryi kifliből, közepes talicskányi petrezselyemből és ízlés szerint más zöldfűszerekből töltelékot keverünk annyi tejjel, hogy jól gyúrható masszát kapjunk, majd a matériát a pulykákba tömködjük. Most két konyhakész antilopot alkalmas méretű vaslapon vajkockákon megpirítunk, beléjük helyezük a szárnyasokat, az üresen maradt helyre tojások kerülnek. Letagló-zunk, hátsó lábainál fellógatunk, kizsigerelünk és kicsontozunk egy tevé, nyáron, faszén felett ezt is félig megsütjük, majd belekerülnek az antilopok és a maradék tojás. A kérődzöt pirulás közben pilzenibe mártogatott mentacsokorral kenegetjük, a sör maradéka minket illet. Ha a tevének már a belseje is vajpuha, megterítünk három-négyszáz főre, és voilá.

Vagy tegyük fel, hogy híján vagyunk ugyan tevének-antilopnak, viszont akad még a kamrában némi liszt meg krumpli. Ez esetben a hajában főtt és meghámozott burgonyát villával összetörjük, hozzákeverünk annyi lisztet, amennyit felvesz, ütünk bele pár tojást is, ha akad. A tésztaból vizes kézzel nudlikat gyúrunk, sós vízben kifőzzük, majd leszűrjük. Az eredményt tálalhatjuk maradék szósszal vagy pörköltsafttal meglocsolva, prézliben megforgatva vagy zsemlekockával, esetleg vajjal nyakon öntve, netán málnaszörppel meglocsolva, vagy pedig olvasztott zsírral vagy apróra vágott petrezselyemmel, végső esetben pedig simán. Ha lisztünk-tojásunk sincs, marad a hajában főtt krumpli.

A fenti receptek, illetve változataik mind a nagy közép-európai has, az idén kerek egy százada született pan Bohumil Hrabal zseniális regényéből (*Őfelsége pincére voltam*) származnak, mi pedig e szülinap kapcsán bóklászunk a Mester meglehetősen tág gasztronómiai univerzumában. Maradjunk még kicsit az Őfelségénél, a pikolófiúból pincérré, majd milliomos szállodatulajdonossá, végül pedig magával és a világgal megbékélő útkaparóvá avanszáló Jan Dítě gasztronómiai pikaeszkregényénél, hiszen a Mesternek talán csupán ezen

Directed by Academy Award® Winner Jirí Menzel

I served the King of England

műve alapján fel lehetne vázolni a Monarchia (majd pedig a Csehszlovák Köztársaság, a Cseh-Morva Protektorátus, később a Cseh Szocialista Köztársaság) kulináris térképét.

Rákerülne erre a mapára a homár, a citrommal csepegtetett osztriga, a Szuvarov-töltelék, a salpicon, a gombás szűzérme, a tengeri rák, a hideg borjúsült fekete mártással, a sült pulárd (utóbbi szigorúan spanyol divat szerint, a la Gorduna pezsgővel leöblítve). De ott szerepelne rajta a pályaudvari forró virsli is kiflivel

(békebeli egy korona nyolcvanért), valamint a szalontüdő, a pusztatokány és a gombás csikóstokány, a pacallevés, a Sztroganov módra készített máj, a saslik és a zsványpecsenye is. És természetesen nem maradhatna le e hasbirodalom útleírásából a krumplilángos, a szilvalekváros lepény reszelt sajttal, tejjöllel leöntve, vagy az utazó ügynökök spirituszfőzön elkészített krumplilevese, a konyhók, kis tisztaszobák savanyúleveze, sőt a fokhagyma- és a vizesleves sem.

És hogy mit isznak Hrabal gyomor-impériumának lakói? Olykor Veuve Cliquot vagy Henkell Trocken pezsgővel, esetleg koblenzi Deinhardt, Martell és Hennessy konyakkal, Badestube és Bernkasteller rizlinggel csillapítják szomjukat, máskor bögrényi aludttejjel, esetleg vízzel.

És persze sörrel, rengeteg protivíni, vodňani, krušovicei, nymburki, brániki sörrel. A sárga italból Hrabal hősei (és saját állítása szerint maga az író is) olyan mennyiséget fogyasztanak, korszó-, sőt vödör- és lavórszám, hogy időnként felmerül bennünk a gyanú, Bohumil költői túlzásra ragadtatta magát: olyan ember nem létezhet, mint Bernárdek úr, a *Sörgyári capriccio* kovácmestere, aki egy ültében megiszik egy negyedes hordó pilzenit... Dehát egyrészt mégis-

csak csehekről beszélünk, másrészt nagy véletlenek nincsenek sem a konyhában, sem az irodalomban – ha valaki Brno (a legendás Starobrno sör hazája) mellett születik, nevelőapja pedig František Hrabal könyvelő úr a nymburki (mások szerint a polnai) sörgyárban, az azért már predesztinálja az illetőt valamire: nincs még egy író a irodalom történetében, aki annyit tudna a folyékony kenyérről, mint Hrabal.

Lapozzunk például bele gyerekkori emlékeinek egyik dokumentumába, a már emlegetett *Capricció*ba. Mire a végére érünk, komoly szakértői leszünk a csíráztató szérűk, erjesztőkamrák, a malátázó és a fonnyasztó világának, és ál munkból felverve is tudjuk, hogyan kell hordót kátrányozni, vagy hogy milyen a kicsírázott árpa melege, és hogyan freccsen szét a pörkölt maláta illata. Azzal is tisztában leszünk, hogy egy komoly jégghombár legalább négy emelet magas, és belsejében el kell férnie legalább ezerkétszáz fuvarnyi fagyott folyóvíznek. És megtanuljuk, hogy a vágott sör (más néven muter) felerészt ászoksörből, felerészt pedig fekete gránát típusúból áll, és hogy az ilyen keverék egy kicsérő morgást idéz elő az egész testben. (Istenem, ennél szebben talán a világon senki nem írta körül a sörrel a szervezetbe kerülő szén-dioxid kiszabadulásának hangját.)

A seritalról beszélve lehetetlen említés nélkül hagyni Bohumil egyik leggroteszkebb sörözését. 1968-ban járunk, valamikor a január és augusztus közti rövid kegyelmi időszakban, a reformer Alexander Dubček, a cseh Nagy Imre tölti be a Kommunista Párt főtitkári posztját, és próbál valami emberibb irányt szabni a rezsimnek. Tombol a prágai tavasz, és a párt valamelyik kultúrfőnöke érkezettnek látja az időt, hogy az akkor 54 éves B. H.-t komoly kitüntetéssel lepjék meg. A prágai vár spanyol termében maga a köztársasági elnök nyújtja át neki az állami díjat, az elnök oldalán ott áll Sašenka Dubček. Utána fogadás, ahol csehekről lévén szó, többek között pilzenit is felszolgálnak. Hrabal belekóstol a habzó italba, majd hangos pfújolással a már-

Fotó: SZEDERKÉNYI OLGÁ

ványpadlóra köpi. A központi bizottság egyik tagja karon fogja írónkat, és udvariasan megérdeklődik, ugyan mit tehetnének érte, mire Hrabal közli vele a tényvalót: a legjobb pilzenit az U Pinkasúban mérik... És pár perc múlva Hrabalt és az elvtársat már kormánykocsi fuvarozza a vár L alakú díszudvaráról a nevezett italmérésbe. Bohumil itt villámgyorsan lecsapoltat magának és az épp legénybúcsút tartó kocsmai kompániának 100 korsó sört, és a továbbiakban megfélemezik a fényes várbeli partiról, és persze nejről, Pipsi asszonyról is, aki türelmesen várja a Hradzsinban... Aztán eljött augusztus 21-e, a cseh fővárosba begördültek a Varsói Szerződés tagállamainak baráti tankjai. Tél, csend, hó és halál, Hrabal onnantól egy jó darabig nem járt a Hradzsinba sörözni.

Szorgalmasan látogatta viszont az U Rozvařilů és az U Sojků nevű műintézeteket, va-

lamint a Medvét, a Kandúrt, és természetesen az Arany Tigrist. Bohumil talán a patinás prágai sörözők zajos magányában álmodta meg a natúrszelet legkézenfekvőbb elkészítési módját: levágunk két szép sovány szeletet a frissen leölt sertés combjából, kiklopfoljuk, megsózzuk, megpaprikázzuk, és vajban nyolc perc alatt kisütjük. Esetleg citromot is csepegtetünk rá, a végén pedig némi vizet öntünk a sniclik alá, majd befödjük, és figyeljük, ahogy dühösen tör ki alóla a gőz.

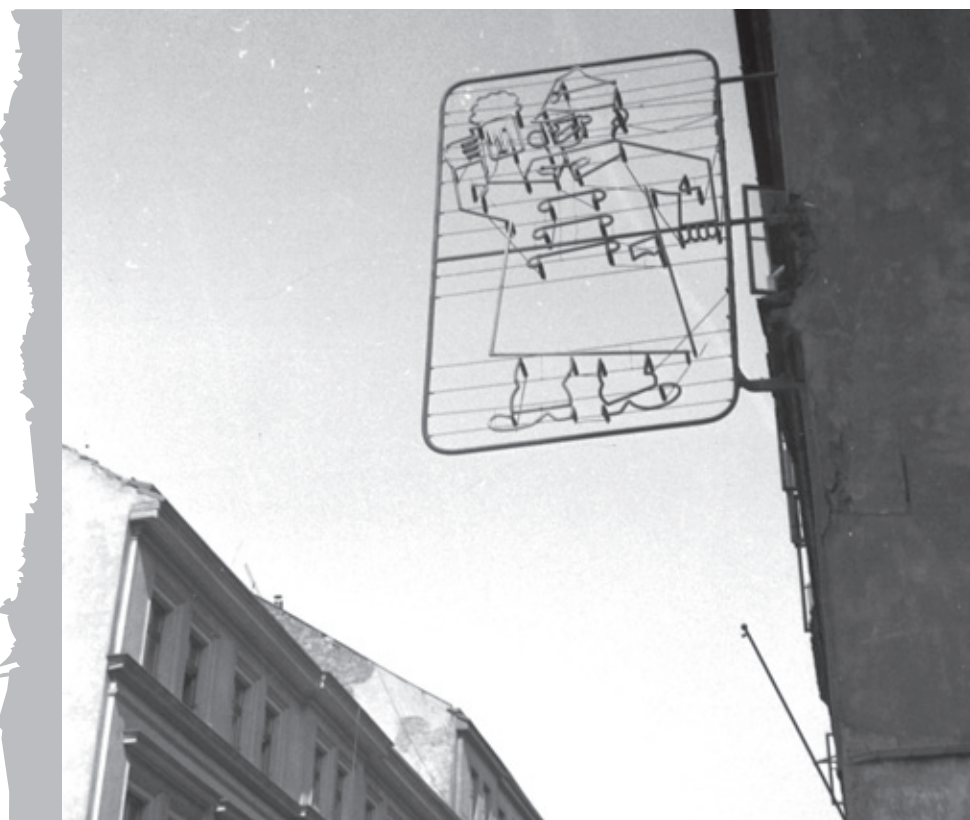
A florenci buszpályaudvar büféjébe viszont saját bevallása szerint azért járt Hrabal, mert ott reggeltől estig pezsgett az élet, munkások és hivatalnokok,

utazók és utcaseprők reggeliztek, aztán meg tízóraitak ott, és egy hatalmas szemű óriásasszony csapolta a sört mindig jókedvűen. Írónk pedig csak támasztotta a bádognapultot korsóval a kezében, olykor esetleg rendelt egy szendvicset vagy meleg virslit mustárral – de leginkább csak nézelődött. A nyárson piruló csirkéket, az átszállásra váró utazókat, akik tányérokon hordták a levest és az olcsó gulyást knédlivel, meg a narancssárga kabátban a padlóig érő ablaknál üldögélő cigány utcaseprő asszonyokat, akik szótlanul itták a sörüket, és zsíros, fekete hajuk olyan volt, akár a mexikói asszonyoké.

Fotó: FORTEPAN

Máskor Bohumil maga is beállt a buszra várók közé, felszállt a kerskói járatra, majd amikor megérkezett a háromszázegynéhány házaspáros falucskába, egyből az Erdészlakba sietett, ahol Novák úr, a volt villanyszerelő olyan ízletesen tudta elkészíteni a birkaherepörköltöt. Meg persze a franciás öztüdőt és az özszeletet a frissen elejtett vadból.

És hogy hogyan távozik muri után egy becsületes kocsmai polgár? 1990. A rendszerváltás eufóriája népszerűsége csúcsán találja Hrabalt, magánkiadásban megjelenő, teherautókról terjesztett művei százötvenezres példányszámokban fogynak. A 76 éves Bohumil lelkét azonban depresszió rágja, felesége, Pipsi asszony halott, az ő figyelmét pedig leginkább a kerskói nyaralójának kertjében élő macskahad, Cassius és társai kötik le, akiknek lelkiismeretesen szállítja napi sültcsirke-ellátmányukat. Ekkor már csak egyetlen meló áll előtte, talán a legkeményebb: az amerikai bohémista hölgynek, Áprilkának címzett irodalmi leveleiben nekiáll, hogy meggyónja az életét. A publikum azt már korábban is tudhatta, hogy Hrabal a háború után egy rövid időre a kommunista párt tagja, sőt a nymburki járás kulturáltkára volt. (Nagyjából egy év után, 1946. június 16-án

lett elege: egy levelezőlapra kérte feletteseitől, hogy legyenek kedvesek törölni a tagnyilvántartásból.) Azt viszont Pipsin kívül kevesen tudták, miként szervezte be egy belügyes a már befutott írónak számító Hrabalt (lényegében egy theszaloníki út ígéretével és szekrény nagyságú verőlegények társaságában) jelentőembernek, majd hogyan került Bohumil egyre mélyebben a katyvaszba.

Az Áprilka-levelek után Hrabal lényegében már nem írt, de a történet így is kerek lett. A sörözők, büfék, talponállók zajos magányában edződött örök törzsvendég távozás előtt még az utolsó kenyérig-szódáig bediktálta a fogyasztást, rendezte a cechet, és hét évvel később, 82 esztendősen valószínűleg nyugodt lélekkel állt fel az asztaltól, pontosabban szédült ki az ablakon a prágai Na Bulovce kórház ötödik emeletéről.

Kedves Mester, őszintén reméljük, a végén a hihetetlen valóra vált, a zuhanás végül nem a prágai aszfalton végződött, és Maga puhára esett!

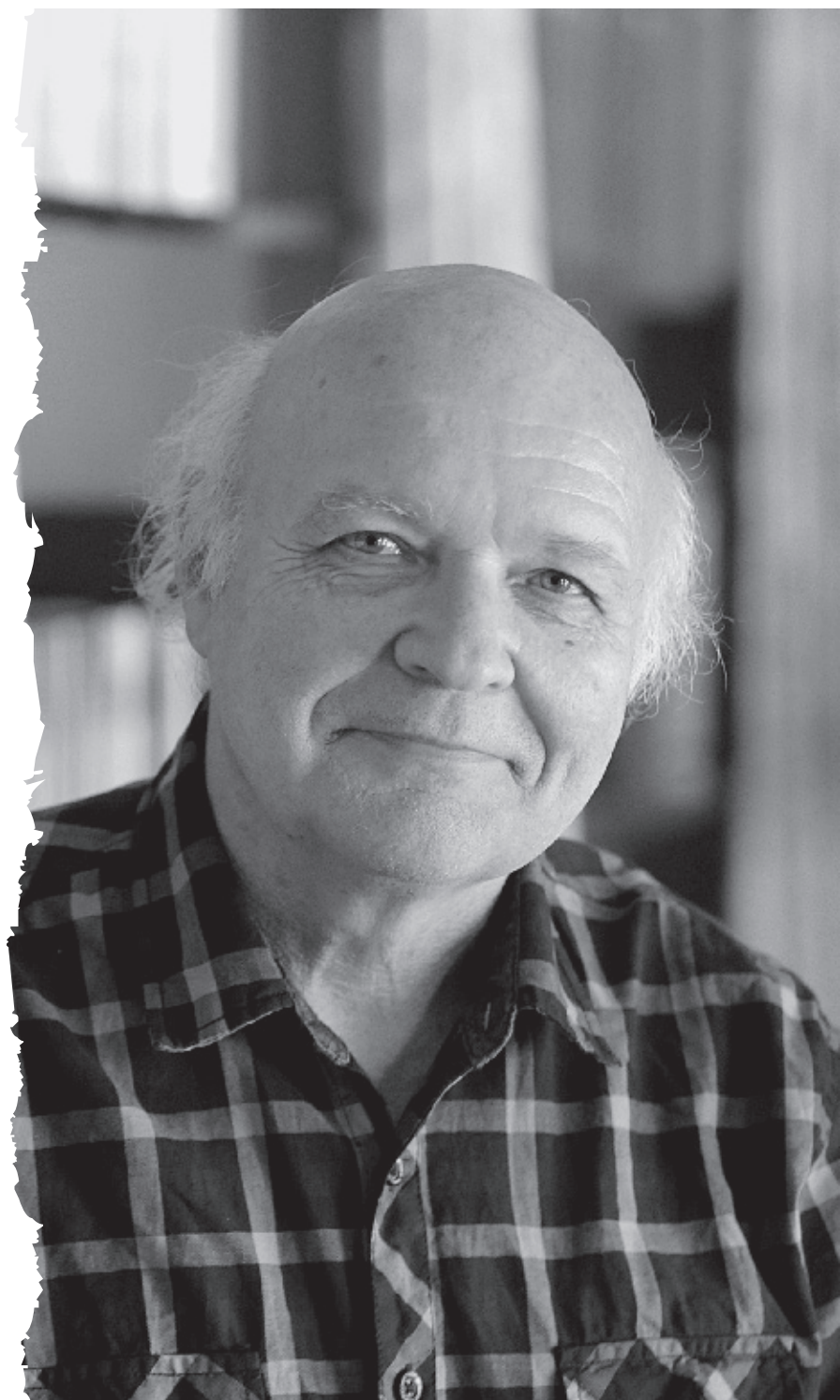
Darida Benedek (Szentés, 1970) szabadúszó újságíró, szerkesztő, olvasó és sörívő.

HOLLAMVE RÉS

Fotó: CZIMBAL GYULA

Grendel Lajos

ISMERKEDÉS HRABALLAL

Szigeti László jött 1983 őszén az ötlettel, hogy a Nő karácsonyi számába kétoldalas interjút készítsünk Hraballal, s az lesz a különlegessége, hogy nem ő mint újságíró, hanem én mint fiatal író kérdezném Hrabalt, az, úgymond, idősebb író a gyermekkoráról stb. Elég meredeknek tartottam az ötletet, de kíváncsi is voltam egyben. Hrabal hatvannyolc után évekig nem publikálhatott, s amikor már nagy kegyesen megengedték neki, akkor is csak „tűrt” és nem „támogatott” író volt. A Nő a Nőszövetség (vagy mi a csuda) hetente megjelenő képes folyóirata volt, és ugyanúgy ellenőrizte a hivatalosan nem létező cenzúra, mint más lapokat. Szigeti azonban megbeszélte a Nő főszerkesztőjével, Mészáros Erzsébettel (aki meglehetősen bátran viselkedett) a Hraballal készülő interjút, és ő áldását adta rá. Csakhogy Szigetinek is volt priusza. Éppen kirúgták a kassai Thália Színházból, mert ideológiailag „nem megfelelően működött közre”. Megegyeztek Mészáros Erzsébettel, hogy nem csinál semmilyen „politikát”. A Hraballal készülő interjú viszont – talán ma már nevetséges, de akkor ez egyáltalán nem volt nevetséges – politikának volt tekinthető. Súlyos „jobboldali” elhajlás volt, noha akkor már megjelenhettek Hrabal könyvei. Az 1983-as év nem volt a várakozások esztendeje. Elég sötét év volt. Még sötétebb, mint az előzőek: a dél-koreai repülőgép oroszországi (pardon: Szovjetunió-beli) lelövése, a bátor erdélyi magyarok üldözése és néhányuk letartóztatása... Gorbacsov még messze volt, és Andropovtól még rosszabbat vártunk, mint Brezsnyevtől. A magyar iskolák elszlovákosításának programja is aktuális volt. És Lengyelország... Hajjaj!

Mondhatni, hogy Hrabal nem volt éppen aktuális, még annyira sem, mint az előző évben, pedig akkor sem volt aktuális. Mondhatni, hogy Hrabal a Husák-rendszerben egyáltalán nem volt aktuális, sőt utólag provokációnak tartották, hogy a Nőszövetség folyóirata két oldalt szentelt neki. Már úgyahogy megjelentek az írásai, de azokról nem volt szabad tudomást venni. Bezzeg Magyarországon, ahol addigra valóságos Hrabal-kultusz alakult ki, és a hatalom, a fene tudja, hogy miért, de megtűrte, sőt bizonyos szempontból, titokban vagy nem titokban, támogatta is.

Szóval szeptemberben vagy októberben fölkerelkedtünk Szigetivel, és elutaztunk Prágába. Szigeti akkor már egy éve írta a Hraballal készült interjúkötetét, a Zsebcseleket, ami persze először nyugaton jelent meg, Csehszlovákiában csak a rendszerváltást követően. Mindenesetre havonta egyszer megfordult Hrabalnál.

Rám a cseh irodalom meglehetősen hatást gyakorolt, főleg a cseh groteszk, amely nem teljesen azonos a nyugat-európai groteszkkal. Ami Örkény és Mátyás a magyar novellisztikában, az nagyjából Kundera, Škvorecký, Páral és Fuks a cseh regényírásban. És a novellában mindenekelőtt Hrabal. A kedvenc? Igen, a kedvenc. És mindez a csoda történt a hatvanas évek közepén és második felében. Noná, hogy nagy hatást gyakorolt rám is, mint kezdő íróra. Szerencsés pillanatban születtem: '68 és '70 között. Ha öt évvel később születek, elmarad a nagy cseh élmény.

Kicsit szorongva készültem a nagy feladatra. Ráadásul az Aranytigris sörözőt csak délután háromkor nyitották. Szigeti Lacival lófráltam a városban, hagytam, hogy vezessen, Prágát akkor még csak elég felületesen ismertem.

Délután három után pár perccel érkeztünk, Hrabal még nem volt ott. Csak a „helye”. A „Hrabal-szék”. Állt a szék üresen. Nem ülhetett oda rajta kívül senki. A pórnép nem foglalhatja el a király éppen megüresedett helyét! Hát eloldalogtunk. Egy óra múlva jöttünk vissza. Hrabal akkor már ott volt, éppen egy lengyel újságírónőt rúgott ki. A nő azt kérdezte Hrabaltól – ő azt hitte, hogy szellemesen –, hogy milyennek látja kopaszon a világot.

Hát nem jól kezdődött. De Szigeti Laci valahogy áthidalta a válságközeli állapotot. Őneki már ilyen természete van. Én azt javasoltam, hogy gyereünk egy csendesebb helyre. Mit szólna a magyar intézethez? Ha kirúgnak, hát istenem, kirúgnak. Ráérünk majd azután gondolkodni. Hrabal elfogadta. Elindultunk a magyar intézet irányába, mely tíz percre lehetett az Aranytigristől. Nagy volt a csönd. Szigeti kérdezett ezt-azt, csak hogy oldja a feszültséget. Arra emlékszem, hogy többek között azt kérdezte, miért szereti a Pilsner Urquellt, és miért nem a Budvart? Mert a Budvar egy kicsit keményebb, árt a májnak – így Hrabal. Szóval a feszültség nem oldódott.

Végre odaérkeztünk a magyar intézethez. A portás azonnal felismerte, és úgy fogadta, mint egy herceget. Azt hiszem, Hrabalnak tetszett ez a fogadtatás. De még a java hátra volt. Hípp és hopp, a portás előkerített egy Galerit (a legújabb könyvemet), és dedikáltatta velem. És akkor egy kisebb csoda történt. Fölmentünk az emeletre, és Hrabal egyszeriben megnyílt. Jó órát beszélgettünk.

Hrabal profilja igen hasonlított II. János Pál pápáéra. Mintha csak a testvére lenne, mondtam. Hrabal bólintott. Kafkáról beszélt, majd Hašekről, akik a legnagyobb hatással voltak rá.

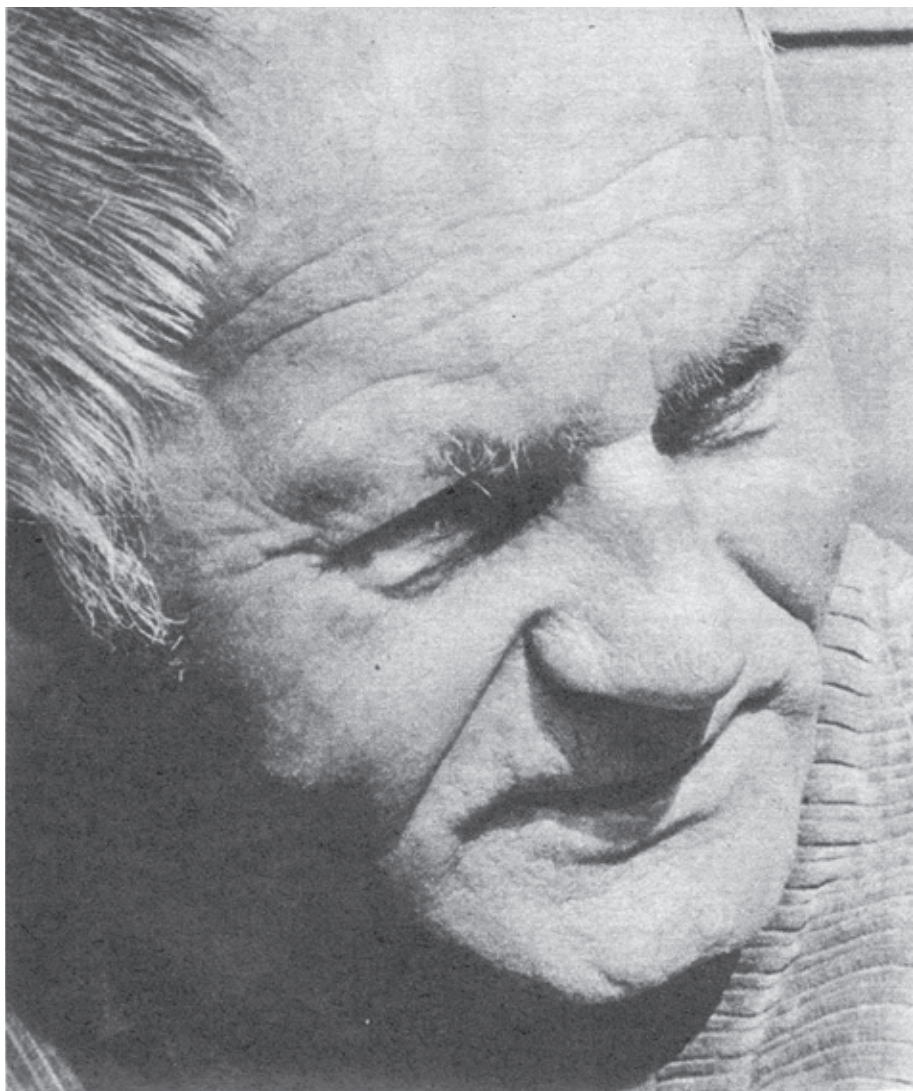
Az 1983-as karácsonyi számban jelent meg a kétoldalas interjú – méghozzá cenzúrázatlanul. A botrány persze nem maradt el. A pártközpontban őrzöngtek. Azonnal letelefonáltak Mészáros Erzsébethez, és felelősségre vonták amiatt, hogy a karácsonyi számban kiemelt helyet kapott a szocialista államhoz nem hithű Hrabal, aki csak megtűrt író, örülhet, hogy a könyvei egyáltalán megjelenhetnek. Mészáros Erzsébet komoly intést kapott (talán büntetést is – ezt nem tudom), Szigetinek meg nekem pedig beírtak egy újabb „fekete pontot”.

Hrabal egészen 1989-ig fekete bárány volt Csehszlovákiában. De Magyarországon már ünnepezték a kommunizmus bukása előtt. És túlélte a rendszerváltást, mert a rendszerváltáshoz tulajdonképpen semmi köze nem volt. Ő mindig is mélyebbre fűrt. A legjobb könyveiben az emberi gyengeség és a gyengeségből fakadó váratlan hősi pillanatok (vagyis a kelet-európai groteszk) emblémája lett.

Grendel Lajos (Léva, 1948) Kossuth-díjas író.

Prágai párbeszéd

Fotók: HRAPKA TIBOR

BOHUMIL
HRABALLAL
GRENDEL
LAJOS
BESZÉLGET

Bohumil Hrabal a mai cseh irodalom élő klasszikusa. Novelláit, kisregényeit a világ számtalan nyelvére lefordították. Könyvei sorra jelennek meg magyar nyelven is, népszerűsége vetekszik a kortárs magyar irodalom legjobbjainak népszerűségével. A művei iránt megnyilvánuló érdeklődés és igény nyilván azzal magyarázható, hogy szemlélete, stílusa hiányt tölt be irodalmunkban, hogy az a közérzet, amelyet kifejez, magyar író tollán ritkán fogalmazódik meg. A NŐ szerkesztőségének fölkerésére készült interjúnkban ennek a közérzetnek a hátterét próbáltuk meg bejámi.

Grendel: A hetvenes évek második felében megjelent műveiben (Sörgyári capriccio, Diszgyász) Ön előszeretettel nyúl vissza gyermekkorá élményeihez. Szeretettel elegy csöndes ironiával idézi meg szüleit, rokonságát, szűkebb morvaországi pátriáját. Az emlékezés, a nosztalgia már-már tisztá lirává oldja prózáját. Mi a magyarázata ennek a múlt felé fordulásnak?

Hrabal: Nézze, számomra gyerekkorom óta a családi környezet volt az a hely, ahol kölcsönösen megnyitunk egymás előtt. Szüleimet én inkább az idősebb testvéreimnek tekintetem, főleg anyámat. A mi kapcsolatunk a legkevésbé sem volt szakrális szülő-gyermek viszony. Az én anyám, hogy is mondjam, az én anyám olyan volt, amilyenek nem szerettem, hogy legyen. Sőt fölháborított, sőt szégyelltem, hogy az én anyám bohém asszony, hogy színészkedik és bohóckodik, mint én vagy Pepin bácsi. De éppen azért, hogy apám és anyám — apám persze bölcsőbb volt, jobban mondva, megfontoltabb — sohasem nyomtak el az ún. „család” nevében, mi mindig afféle kötetlen

társaság voltunk, melynek igazi lelke a nagybátyám, Pepin bácsi volt. Amikor délben vagy este asztalhoz ültünk, akkor mi egy **fidel Gesellschaft** voltunk, felszabadult, vidám, társaság, egyik gag a másik után hangzott el köztünk. Nos, amikor aztán megöregedtem, belső kényszert éreztem, hogy valamást tegyek bizonyos eseményekről, amelyeket közlésre méltónak találtam, gyerek- és diákkorom vidám és komikus eseményeiről. A család számomra egy nagy asztal, amely mellett mindenki találkozik, de nem azért, hogy csendben meghallgassák, mit óhajt a családfő... Hát zűrökben körülöttem nem volt éppen hiány. Az iskolában folyton megbuktam, kétszer totálisan, meg hármasokat, négyeseket hoztam haza... Csak az egyetemen szedtem magam össze valahogy... A család persze csak ürügy, alkalom... A prózáirónak kötelessége mindig a „nagy” élményről beszélni, eseményekről, amelyekhez mélyen bensőséges szálak fűzik. Hogy a semmiből teremtek figurákat, azt nem. Én mindig bizonyos eseményekből indulok ki, mély élményekből, mély konfliktusokból, konfliktushelyzetekből, amelyekről aztán én tudok a legmélyebben számot adni. És azt hiszem, hogy minden író hasonlóképpen dolgozik, legalábbis akiket kedvelek: Bruno Schulz vagy Babel. Vagy Csehov. Csehovnál is ott az esemény, amely vele mint orvossal megtörtént egy bizonyos környezetben, s azt beszél el az ő csodálatosan tömör módján. Ez a tömörség, kihegyezettség a legfontosabb, mert valahol minden prózai műben ott kell bujkálnia az anekdotának. Ott kell lennie a szöveg alatt vagy a szöveg fölött. Ebben az értelemben én nem kizárólag a saját otthoni élményeimhez nyúlok vissza, hanem más ismerős családok emlékeihez is, akikkel így vagy úgy kapcsolatban voltunk.

Grendel: Engem az Ön írásai főleg azzal foglalkoztatnak, hogy ironikusan, s mégis nagy szeretettel vagy inkább mély részvétellel ábrázolja ezeket az embereket. A modern irodalom tele van kedélybeteg hősökkel, s nem véletlenül. Az emberek közötti kapcsolatokban napjainkban valami példátlan agresszivitás harapódzott el: családi körben, munkahelyen, a hivatalokban, mindenütt. Ön kiváló emberismerő, s mégis mély szeretet árad az írásaiból...

Hrabal: Azt hiszem, itt a környezet a döntő, amelyben felnevelkedtem. Én egy sörfőzdében nőttem fel, csupa szép, vagyis egyszerű ember vett körül. S ezek az emberek nemcsak dolgozni tudtak, dolgozni a szó bibliai értelmében... Maga a munka is szép volt, ahogy a maláta készült, ahogy a sör készült, ahogy a kádárok a hordókat készítették. Egy gyerek számára mindez nagyon látványos munka is. Ez a munka, ennek a munkának a látványa engem mindig lenyűgözött... Aztán a beszélgetések a személyzeti szobákban és a műhelyekben! Közönséges emberi dolgokról esett ott szó, de ahogy előadták, abból némi hiányzott a humor, sőt olykor az akasztófahumor sem. Az iskolában is azért bukdácsoltam, mert egész nap a sörfőzdében sündörögtem. Voltak lovaink, ökreink. Reggel jó korán fölkeltem, csak hogy lássam, hogyan fogják be a lovakat. Néha én is kimentem a lovakkal. Vagyis a dolgok mértékét számomra mindig az idősebb emberek jelentették, akiket tiszteltem. Úgy láttam, s ma is úgy látom, a sörfőzde alkalmazottai meg akik még megfordultak ott, mind bölcsőbbek, nem okosabbak, bölcsőbbek voltak nálam. Ezért én kényszerítve éreztem magam, hogy kihallgassam a beszélgetéseiket, s aztán, amikor felnőttem, megpróbáltam ezeket elmesélni. Azonkívül mint malátakészítő, ott dolgoztam az én szent örült Pepin bácsim is. Ez a félig szent ember, aki sosem ismert lehetetlent, mindig mindenről hatalmas költői túlzásokkal beszélt. Olyasmivel dicsekedett, ami nem volt igaz, illetve meg sem történt. Költői túlzásait tekintve utólrá lehetetlen volt. Később egyik kötetem címében álmodozóknak neveztem ezeket az embereket, akiknek a legtipikusabb képviselője az én Pepin bácsim volt. Számomra ők lettek minden dolog mértéke.

Az ő látásmódjuk, az ő szemléletük alakította az én látásomat is. Különben is, talán nem mondtam még, de az én őseim életművészek voltak, szerettek alaposan a pohár fenekére nézni, néha úgy berúgtak, hogy a kocsmából haza sem értek. Néha én is persze... Utólag mindig szégyelltem magam... Na nem iszom magam az asztal alá, éppen csak annyit iszom, amennyi szükséges ahhoz, hogy megmozduljon a fantáziám, amennyi szükséges a már említett álmodozó, egy kissé romantikus állapot eléréséhez. Én hatvanéves koromig vendéglőkben voltam kénytelen étkezni. Vasárnapként persze hazautaztam anyámmhoz. De azért az életem tekintélyes részét vendéglőkben töltöttem el. Ezek a vendéglők afféle népi egyetemek voltak. Azokat a gageket, amelyeket a korabeli amerikai filmgroteszkekből ismerünk, ezeket s az ezekhez hasonlókat mi ott gyártottuk a vendéglői asztal körül, akár Nymburkban laktam éppen, akár máshol, akár, mint negyedszázada, itt, Libeňben. Az igazi fekete humorral és ironiával itt, Libeňben találkoztam. Az ironia a humor netovábbja. Több, mint a gag, több, mint a fekete humor. Két nagy képviselőjét említem csak: Hašekot és Kafkát. Az egyik intellektuális, a másik szintén, de inkább mégis proletár. Az egyik világfi, aki mindig gondosan ügyel rá, hogy meg legyen kötve a nyakkendője, a másikon szintén nyakkendő, de az leöntve sörrel vagy valamilyen szósszal. Számomra ők a prágai ironia nagy képviselői. Hogy mind a ketten rá akarják erőltetni a világra a romantikus ábrándjaikat, de egyszermind azt is tudják, hogy a világ nem fogadja el. Ebből a feszültségből keletkeznek aztán az ő hatalmas látomásaik, asszociációik, mindaz, ami a legalábbis jó — prózában nélkülözhetetlen.

Grendel: Ön ott ül az álmodozó hősei között, csaknem egy velük, éppen csak a tekintete van egy arasszal feljebb...

Hrabal: Sosem szabad elárulnom, hogy egy-két tudományágban jártas vagyok. Ellenkezőleg, egy bizonyos alázat kell ide. Engednem kell, hogy ők beszéljenek. Egyenrangúak vagyunk az asztal mellett, s ők előbb-utóbb megnyílnak. Olyasvalami ez, mint a pszichoanalitikai kezelés vagy az automatikus írás. Megisszuk azt a három-négy sört, mint maguk magyarok a bort vagy

a cseresznyepálinkát, s az elfogyasztott alkohollal megoldja a nyelvüket, s mi is emberileg kerülünk közelebb egymáshoz. Irodalom majd aztán lesz ezekből a beszélgetésekből. Majd amikor visszaemlékszem rá, hogyan viselkedtek ismerőseim bizonyos helyzetekben, mit mondtak. Amikor ráébredek, hogy szellemesebbek, becsületesebbek, bátrabbak voltak nálam. S ezért én nem mérgelődöm, hanem ellopom a hallott történetet, lékerekítem, amíg valami hašeki alakzatot nem kapok belőle. Ezt aztán asszociatív módon, valamely pillanatnyi hangulat hatására beemelem a szövegeimbe, úgy, ahogy arra a történetem mondanivalója szempontjából éppen szükségem van.

Grendel: Vagyis az elbeszélés teremt az író. Szóval, hogy az esemény mindig elsődleges.

Hrabal: Igen, így. A mások élménye az, ami mindig előbb van.

Grendel: Ezt aztán Ön mintegy megtisztítja...

Hrabal: Pontosan. Fogom az ollót, kivágom, összeragasztom. De hadd térjek vissza ahhoz, amit Ön az elején az írásaimról mondott. Hogy tudniillik olyan mélyen áthatja őket a részvét. Ez egészen magától értetődik. Egyetemistaként nagyon szerettem Schopenhauert. Egyrészt esszéyszerű stílusa büvölt el, másrészt az ő filozófiája nem olyan, mint a Kanté, hogy 1., 2., 3., 4., a, b, c, — fejezetekre van fölcsételezve. Inkább szabaddon áramló elbeszélés, variációk egy témára. Na és ami a teteje, az ő szenvedélyes oppozíciója Hegellel szemben és a porosz katonai masinériával szemben. Amíg Hegel a porosz állam szellemi atyja volt, addig Schopenhauer felismerte, hogy bár a díszletek változnak, a lényeg marad: ez pedig az a bizonyos **Wille zur Macht**. Schopenhauer az indiai filozófiai iskolákat tanulmányozva felismerte, hogy a szeretet tulajdonképpen részvét... Nem a **Charitasra** gondolok, az provokatív, az igazi részvétre. Mindig mélyen a mások lelkébe tudtam látni, s aztán ők vezették a tollamat, mivel őket nálam mindig jobbaknak, tökéletesebbeknek, ügyesebbeknek, bölcsőbbeknek találtam.

Grendel: Bár valóban nagyon sok az anekdotikus elem az elbeszéléseiben, ese-

mény alig történik bennük. Inkább hangulatokat sűrítenek. Egy-egy novellájának az atmoszférájában mégis benne sűrűsödik az emberi létezés minden szépsége és olykor tragikum.

Hrabal: Ez azért van, mert az emberek jellemét, természetét a beszédmódjukon keresztül szeretem megragadni. A beszédmódjuk koloritjából ki kell derülnie, milyen környezetben élnek, milyen szituációban vannak éppen, milyen az anyagi helyzetük, mit éreznek stb. Ehhez nekem elég, hogy meghallgassam őket. Sosem erőltetem, mindig spontánul jön az ilyen. Például a magyar irodalomból is azért áll olyan közel hozzám Örkény úr, akit jól ismerek, pedig sosem találkoztunk. És sosem találkoztunk, hiszen Örkény István meghalt már, ahogy nemsokára én is meghalok, hiszen jövőre leszek hetvenéves. Amikor találkozhattunk volna, halott volt már. De azért a szellemével találkozhatom, amikor megnézem a Činoherní klubban a Tótékját, vagy elolvasom valamelyik novelláját. És ilyenkor arra gondolok, hogy valahol Magyarországon élt egy ember, aki bizonyos értelemben a testvérem volt.

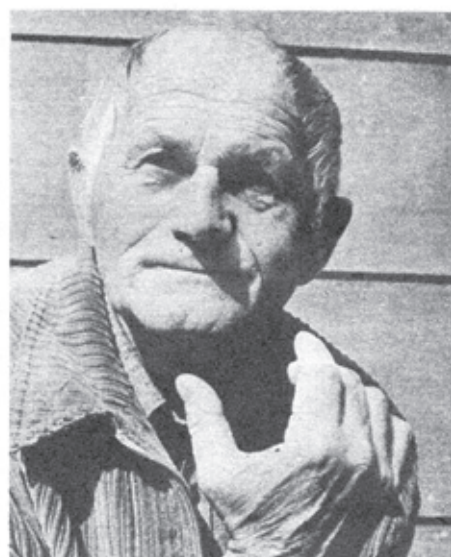
Grendel: Milyen értelemben?

Hrabal: Mind a ketten az egykori Monarchiában születünk. Ma ennek a fogalomnak Közép-Európa a neve, s ez a fogalom változatlanul létezik. Ha ön, mondjuk, Drezdából elzarándokol Krakkóba, Krakkóból Budapestre, Budapestre Bécsbe, Bécsből pedig Prágába, akkor bezár egy kört. És észre fogja venni, hogy akik ezen a körön belül élnek, főleg az idősebbek, azoknak nagyon hasonlóak a tudati formáik, majdnem azonosak. Itt van például ez az Ödön von Horváth, akinek néhány darabját játszották nálunk is, és aki-re, ugye, Párizsban rádől egy fa. Nahát ez aztán a sors! Ilyen sorsot kíván minden cseh író is. Mert aki cseh, az vagy Ogyessza felé tekint, oda húzza a szíve azokhoz a nagyszerű hegedűművészekhez és zongoraművészekhez, meg hát, ugye, Babel is odavaló volt, szóval vagy Ogyessza felé húzza a szíve, vagy Párizs felé. Ha már a halál... Hogy valakire ráessen egy fa, hát az csak egy magyarral történhet meg! **Ausgerechnet** azon a helyen áll, méghozzá a szállodája előtt... Hát ez olyan, mintha egyenesen az

BOHUMIL HRABAL

istenek választották volna ki őt. Rádöntötték a fát, csak hogy magukkal vihessék az Olümposzra, ahol, ezek szerint, magyarul is beszélnek.

Grendel: Hogy mennyire van egy tipikusan közép-európai közérzet a mi irodalminkban, azt legutóbb Robert Musil nagy regényét, A tulajdonságok nélküli embert olvasva tapasztalhattam. Akár magyar, cseh vagy lengyel író is megírhatta volna. Persze az ő kacifántos német alaposága...

Hrabal: Na igen, Robert Musil, ő aztán tényleg hozzátett néhány téglát. Van egy regénye, ebben az állomásfőnök folyton az óráját nézi, semmi sem történik, kimegy, visszabújik, megint kimegy... Közép-Európában sok minden történik ma, de ez a biedermeier, amelyben az emberek csupa apró dologban élnek ki magukat, tele vannak pletykákkal, vagy nagy eseményekről beszélnek, de otthon, a kandalló mellől, hát ez a régi. Én, amikor 1962-ben először jártam Bécsben, akkor elmentem a Café Museumba, mert kíváncsi voltam, él-e még Robert Musil szelleme ott. Nos, amikor beléptem, azt mondja nekem a főpincér, ezen az ajtón át az egész irodalmi Bécs eltávozott, s ma már ebbe a kávéházba nem járnak írók. Húsz éve nem jönnek ide írók, vagy ha mégis, akkor úgy, mint Ön, megtekinteni a helyet, ahol Robert Musil olyan gyakran megfordult. Ma, ha meg akar találni valakit, akkor a Café Havelkát keresse a Dorothe Gassén. Ezeknek az irodalmároknak a maradéka abba a kávéházba jár, meg képzőművészek, közgazdászok és mások. És a Hungária kávéház sorsa sem más, egyszer jártam ott. De elhagyták az írók a brünni és a prágai kávéházakat is. Prágában utoljára a Slávia kávéház volt ilyen hely és az Aranytigris söröző, ahol megfordul még egy-két entellektüel. Valaha sok költő járt oda, külön asztaluk volt. Ma még itt van ez az egy asztal az Aranytigrisben... De olyan, hogy ezeknél az asztaloknál egy bizonyos napszakban csak költők, csak írók, csak festők ültek, olyan nincs többé. De ennek az időnek az emléke, a tudata azért megmaradt, s az összetartozás tudata is változatlanul eleven bennünk. És büszkéek vagyunk rá, hogy ez a Közép-Európa ma is képes egy bizonyos lelki-szellemi miliőt teremteni, hogy találni közös nevezőt ma is.

Grendel: Úgy gondolja, tehát, hogy Közép-Európának ma is van mit mondania a világ számára? Mert ha igen, akkor kötelességünk ápolni ezt a történelmi összetartozás-tudatot.

Hrabal: De még mennyire hogy igen! Másképpen nem is tehetünk. Politikai szempontból adva vannak ehhez a feltételek. Szocialista társadalmakban élünk, államaink vezetői különféle szinteken rendszeresen találkoznak. De ez a politikusok, közgazdászok dolga. Sőt, üdvözölhetjük, hogy rendszeresen találkoznak, mert ez Közép-Európának mint gazdasági egységnek a felújításához vezet. De emellett van egy másik Közép-Európa is, amelyről az előbb beszéltünk. Mert az irodalom nemcsak az, amit a mai írók írnak, hanem ami húsz évvel, negyven évvel, száz évvel, százötven évvel ezelőtt íródott. Irodalmi tudatunk mélyén ennek a közép-európaiságnak a folytonossága sosem szakadt meg. Minden meglevő feszültség ellenére a mi közép-európai nemzeteinknek a szellemi értékei áthatották egymást. Az irodalom igyekezett bennünket mindig közös nevezőre hozni. De továbbmegyek. A nagyapáink, a dédapáink, a maguk ősei, nagyapjuk, dédapjuk mint hivatalnokok vagy katonák, vagyis hogy nem egy közülük elvetődött egymás országába. Brünnben magyar katonák szolgáltak, és fordítva, a magyar vidékeken csehek. Ez az egymás állandó dúsitása törvényszerűen létrehozott valami közös tudatot, amely tudat aztán az irodalminkban is tükröződik. Vegyük például Hašekot, az ő csodálatos életét, amely rövid volt akárcsak Kafkáié, vegyük az ő regényét meg a mintegy hatszáz novelláját... Ott találja bennük a csavargásainak, vándorlásainak a nyomát. Csak egy-két napig, esetleg egy hétig szállt meg valahol, s mégis igen mélyen meg tudta ragadni annak a vidéknek a levegőjét, mindegy, hogy Magyarországon, Szlovákiában, Lengyelországban vagy valahol Ausztriában csavargott éppen. Vagy az olyan írók, mint Roth, Werfel, Stefan Zweig... Ők zsidó írók voltak, s ők aztán igazán tisztában voltak vele, hogy mi itt a tét. Hogy amikor a németek megszállták Ausztriát, azzal mi veszített el, s hogy ez hány nemzet és nemzeti-ségi csoport számára jelent halálos veszelmét.

Fotó: CZIMBAL GYULA

Bod Péter

MI LETT VOLNA, HA CSAK SZÉPÍRÓNAK TARTJA MAGÁT?

(Moldova 80)

Sajátos kérdéssel szembesít Moldova György Negyven prédikátor című regénye. Milyen lett volna az életmű, ha a szerző par excellence szépírónak tekinti magát? Nagyfokú önismeret vagy éppen ellenkezőleg, az alkotói pálya félreértése húzódik meg a mögött a döntés mögött, hogy riportkönyveinek, szociográfiáinak és szatíráinak sokasága ugyanazzal a súllyal és jelentőséggel képezi alkotói teljesítményének egészét, mint regényei és novelláskötetei? Másként megfogalmazva: szükségszerű volt-e ilyen markánsan több műfajúnak lennie?

A Negyven prédikátor 1973-as megjelenésekor Moldova már közismert író volt. *Az elbocsátott légió, a Malom a pokolban, A változások őrei, a Gázlámpák alatt, Az elátkozott hivatal, a Magányos pavilon* és a riportkönyvek közül a *Tisztelet Komló-nak!* már csak az író népszerűsége miatt is széles körben olvasottak voltak. Még pontosabban: ezt a népszerűséget – egy író esetében hagyományosan ez aligha lehet másként – köteteknek köszönhetette. Különleges kapcsolat fűzte a szerzőt az 1950-es évek legvégétől Kardos Györgyhöz, a Magvető Kiadó vezetőjéhez, de önmagában ez a tény nem magyarázza, hogy Moldova könyvei óriási példányszámban kerültek a boltokba. Ugyanebben az időszakban olyan, egymással felettébb nehezen összevethető szerzők esetében, mint Szilvási Lajos, Berkesi András, Szabó Magda, Németh László, Örkény István vagy Déry Tibor, példányszám tekintetében moldovai magasságokat jegyezhetünk fel.

A Moldováról született kritikai irodalom – erre még visszatérünk – nem mulasztja el egyetlen alkalommal sem hangsúlyozni, hogy az író addig született regényeinek cselekményideje az 1950-es évek, és ez alól csupán a Negyven prédikátor a kivétel. Kár volna hallgatni arról a meglepetésről, amely egyszerre jellemezte a korabeli kritikát és olvasókat az új regény megjelenésekor. Az írótól merőben szokatlan témaválasztást hirtelen nehéz volt mire vélni. A regény látszólag, de lehet, hogy valóságosan sem következett az életműből. Noha ennek az elméleti megjegyzésnek a kötet megszületése mond szigorúan ellent. Ugyanakkor kifejezetten tudatos döntésként kell értékelni, ahogyan zsilipelte

korábbi regényfolyamát. Az ötvenes éveket feldolgozó nagyprózái tematikailag tökéletesen kimerültek, önismétlésszerűvé váltak. Ha ugyanarról akart is beszélni, annak nagyon új formát kellett választani. A Negyven prédikátor keletkezés-történetéhez vélhetően ez az alkotói megfontolás tartozik, amelynek csöppet sem mond ellent az a tényként is kezelhető szerzői közlés, hogy a regény ötlete 1957-ben merült fel Moldova Györgyben.

A protestáns lelkészek emberi ésszel nehezen felfogható pokoljárásának krónikája a főhős, Kocsi Csergő Bálint 1647-es születésétől indul, és az általa készített önéletrajzi feljegyzés 1713-ban történő papírra vetésével zárul. E dátumok jelölik ki a történetmondás időbeli határait. Az irodalom természete és a kor – Moldova kora – egyszerre erősítette fel azt a befogadói gyanút, hogy hiába vitte cselekményét az író a régmúltba, alighanem valamilyenfajta allegóriának vagy parabolának kell tekinteni a Negyven prédikátort, amely így vagy úgy, mégis utalásrendszerrel sűrít magába a szerző jelenkorának és közelmúltjának történéseire. (A Rákóczi-féle bukott szabadságharc után írja meg élete krónikáját a főszereplő, de bukott szabadságharcból éppenséggel akadt sokkal frissebb is. A regény megírásától még történeti távlat sem választja el az 1956-ost.)

A protestánsüldözések magyarországi krónikájának egyik fontos epizódját magába foglaló regény a hitről, az ahhoz való hűségről és hűtlenségről, az árulásról, az állhatatosságról és annak hiányáról szól – egyszerre. Ezzel párhuzamosan az elveiért a szenvedést vállaló és elutasító ember portréját rajzolta meg sokfajta változatban. A katolikus egyház, benne a jezsuiták ellenszenves hatalomként jelennek meg, míg az író maximálisan kiaknázza a hitük megtagadására kényszerített protestánsok rokonszenves ábrázolásának lehetőségét. Alighanem egy mai katolikus olvasónak sem kellene sokat töprengenie, hogy együttérzését miként ossza meg a Moldova-féle prédikátorok könyvében a felekezetek között. A regény egyszerre történelmi és politikai arcképcsarnok (vázlatossága ellenére is), érzékeltetve az elbeszélő történet egyetemességét és azt a kettősséget, hogy olvasható a mű historikus távlatlaltal és távlatból, de úgy is, hogy sejtjük: az ábrázolt időbeli távolság korántsem biztos, hogy valóságos. A mű középpontjában az a magányos hős áll, aki a Moldova-regények archetípusának és kissé önismétlődő írói megoldásának egyszerre tekinthető. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a művészi értelmezésnek az az időszaka a Kádár-korszak, amelyben a rejtett, bújtatott jelentések felkutatása olyan evidenciaszerűen hozzátartozott a befogadói alapmagatartáshoz, amelyről három-négy évtizedes távlatban nem is olyan könnyű fogalmat alkotni. A puha diktatúra keretei között – éppen a szabadság hiányának állapotában – a művészet felada-

tának tekintette az alkotói lehetőségek határainak feszegetését. Könnyű belátni, hogy az így kialakult szabálytalan befogadói környezetben az értelmezések sok esetben egyfajta politikai dekódolást is magukba foglaltak. (Élénk vita kísérette Szabó István 1985-ben bemutatott *Redl ezredes* című filmjét, mert sokan párhuzamot vélelmeztek a filmbeli koncepciók per és a Rajk-per között. Tizenkét év – ennyi választja el egymástól a Negyven prédikátor megjelenését és a Szabó-film bemutatóját – nem kis idő volt az egyre inkább erejét veszítő politikai kurzus keretei között, mégis, az értelmezés politikai dekódolási technikája mintha mit sem változott volna.) A művészet ezekben az évtizedekben – legyen szó filmről vagy irodalomról – a kimondhatóság és a kimondhatatlanság határán egyensúlyozva tett eleget a cenzurális tiltásoknak. A tabuk kénytelen-kelletlen tiszteletben tartását ezzel (is) biztosította.

A Negyven prédikátor esetében alighanem jó okkal gondoltak az olvasók arra, hogy Moldovát más szándék is vezette regénye megírásakor, mint az, hogy történetileg/történelmileg hiteles módon, mégis a fikcionalitás eszköztárát felhasználva mesélje el a protestáns (reformata és evangélikus) lelkészek kínszenvedéseit. Áttételesen és áthallásos módon ismét az ötvenes évek problematikájáról írt, de jó érzékkel meg sem próbált kulcsregényt írni. Ezzel leginkább azt kívánom jelezni, hogy a két korszak közötti megfeleltetések kényszerűek és erőltetésének a regény szövege nem engedelmeskedik.

Moldova alighanem maga is bizonyos értelemben kísérletnek tekintette az 1973-ban kiadott regényét, amelyben a szinte minden megkötés nélküli írói szerepkörben helyezhette el magát. Így mutathatta meg az olvasóknak és a kritikusoknak: milyen is volna az, ha a közelmúlthoz fűződő, de saját jelenéig determináló politikai és társadalmi kötöttségek nélkül írhatna regényt. Ha rövid időre is, de őt is megcsapta a szabadság enyhe mámorja. Az elbocsátott légió és a Malom a pokolban minden egyéb hibájuk mellett azért nevezhetők sikerületlen műveknek, mert olyan távlatból, pontosabban annak hiányából tettek kísérletet a megírás időpontjához mért közelmúlt történelmének elmondására, ami kizárólag kudarcra végződhetett.

A Negyven prédikátor óriási korabeli sikere felől nézve több mint elgondolkodtató, hogy az 1990 óta született két nagy, tudományos igénnyel megírt összefoglalóban, Kulcsár-Szabó Ernő *A magyar irodalom története 1945–1991* és Grendel Lajos *A modern magyar irodalom története*ben Moldova említetlenül marad, vagy csupán miniatűr – akkor is szociografikus művei kapcsán – helyet kap. Noha korántsem hibátlan irodalomtörténeti művekről van szó – legyen elég annyi, hogy Kulcsár-Szabó munkájából az utóbbi irodalmi Nobel-díjat kapott Kertész Imre

neve is hiányzik – az utókor passzivitása és érdektelensége egyértelműnek látszik a szerző iránt. „A Moldova-jelenség értelmezése gazdátlan feladat. Szakirodalma csekély” – állapította meg nemrégiben Révész Sándor az íróról készült, a Magyar Narancsban publikált pályakép megrajzolásakor. Bizonyos értelemben valóban mostohán bánik a kritika az életművel, noha Moldova jelenleg is a legolvasottabb hazai szerző, több mint száz kötet és tizenötmillió eladott példányszám írható a neve mögé. Irodalmi mellőzöttsége azonban nem új keletű. A rendszerváltás előtti írói pályájáról – ez közel harminc év! – alig találni összefoglaló jellegű tanulmányokat. Nagy erudícióval Tarján Tamás látott neki 1975-ben az életmű értékeléséhez, amely értelmezői alapállását tekintve ellentmondásosnak nevezhető. Állításait két nagy csoportba gyűjthetjük. Egyfelől értékeli: „Kétségtelenül legjobb és legfontosabb íróink között van a helye – nemcsak a középnemzedéken belül.” Kiegészítve azzal, hogy saját nemzedéke párját ritkítóan kivételes, „született mesélője”. Másfelől: elmarasztal. Korrekt hiánylistát nyújt arról, mit nem tud íróként Moldova. Egyik legsúlyosabb kritikája, hogy Moldova regényeiben „a felszín ábrázolásánál ritkán jut tovább”. Ezzel szoros összefüggésben leírta: „Titkokat tud, jellemző eseteket, részgazságokat szinte mindenről; de sokszor úgy tűnik: a lényeg nem a közelmúlt Magyarországról.” A szerző történelmi tárgyú regényeit figyelembe véve Tarján megállapításai generális hibákra hívják fel a figyelmet, és ezek fényében tarthatatlannak tűnik az a tanulmányban szereplő (már idézett) kijelentés, amely a helyét a legjobb és legfontosabb írók között jelölte ki. A két állítás nem lehet egyszerre igaz, még akkor sem, ha az irodalomértelmezés egzaktsága nem mérhető a matematikáéhoz.

Ugyanakkor nem tagadható meg ettől az elemzéstől, hogy remek megfigyeléseivel, megsejtéseivel, már-már profetikusként nevezhető jóslatával előre látta azokat a veszélyeket, amelyek Moldovára vártak, és amelyeket az író nem tudott, talán nem is akart el- és kikerülni. „Senki és semmi nem kényszeríti tehát arra, hogy ösztönös tehetségét, ragyogó adottságait szívósan képezze, alakítsa tovább; ez magyarázza, hogy pályakezdő alkotásai majd’ minden műfajban máig a legjobbak.

Moldova kitűnő író. De nagy író, maradandó életmű alkotója, egy korszak hivatott krónikása és bírója csak akkor lehet, ha önmagától is ugyanolyan fejelemzett, felelősségteljes cselekvést, egész embert követel meg, mint regényhőseitől.”

Azt gondolom, hogy innen kiindulva két irányból közelíthetünk a Negyven prédikátorhoz és ahhoz a lehetséges, de már soha meg nem valósuló alkotói

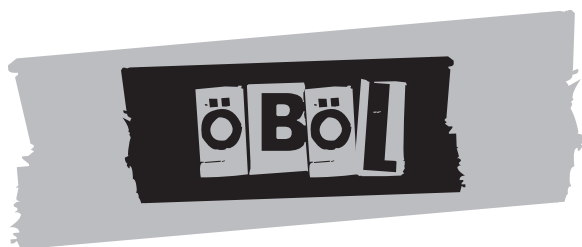
úthoz, amellyel par excellence szépírói irányt is kijelölhetett volna magának. Moldova valójában egyetlen és kizárólagos írói élményanyagát 1973-ig megírta. Ezek közül a regényei közül kétség kívül a legnívósabb a protestáns lelkészek történetét feldolgozó, amelynek azonban irodalmi túlélése is erőteljesen kérdőjeles. Több könyvtárban érdeklődtem, mikor kölcsönözték ki utoljára a Negyven prédikátort, és mindenhol azt a választ kaptam, hogy a számitógépes nyilvántartás közel tizenöt évvel ezelőtti bevezetése óta senki. Ez az olvasói érdektelenség más természetű lehet, mint a Fejes Endrét, Sántha Ferencet, Cseres Tibort, de nyugodtan hozzátehetjük, az Illyés Gyulát és Németh Lászlót érintő hanyagolás. Világos, hogy a felsoroltak nem azonos minőséget képviselnek. Fejes és Sántha már életükben kikoptak az irodalomból. A kevés mű, a ritka megszólalások és az évtizedes hallgatások soha nem kedveznek az irodalmi köztudatban maradásnak. Illyés és Németh László esetében a közel harminc és negyven éve bekövetkezett haláluk mai nézőpontból szemlélve jelentős mértékben megakasztotta irodalmi jelenlétük intenzitását. Megfejtésre váró feladat, miért történt ez így, mert törvényszerűnek egyáltalán nem nevezhető.

Moldova György velük szemben nem egyszerűen élő író, hanem rácsafolva minden várakozásra, nem utolsósorban a saját magáéra, a rendszerváltás után egyszerre tudta növelni új köteteinek darabszámát, és ami még ennél is érdekesebb és fontosabb: azok példányszámát. Igaz, ettől nem elvonatkoztatható kérdés, hogy 1990 után kevés kivételtől eltekintve riport-, önéletrajzi, életrajzi és satírákötetek jelentik az általa jegyzett új szövegek döntő részét. Mégsem érthető, hogy a magyar könyvpiacra olyan érzékelhetően jelen lévő szerző esetében, amilyen a Moldováé, mi magyarázhatja, hogy régi és új olvasói visszamenőlegesen nem érdeklődnek korábbi legjobb és legvitatottabb művei iránt. A magánkönyvtárak Moldova-kötetei részlegesen magyarázhatnak a közkönyvtárakban tapasztalt érdektelenséget, mégis úgy hiszem, nem indokolhatják a kölcsönzések elmaradását.

A másik irányból közelítve a Negyven prédikátor és tágabban a pálya első felének regényei felé, egy megkerülhetetlenül fontos történéssel kell számot vetnünk. A magyar irodalomban az 1970-es évek második felében kezdődő prózaforodulat tényével, amelynek hatása a rákövetkező évtizedekben egyre markánsabbá vált. Moldovát teljességgel érintetlenül hagyta ez a változás, ami az egyre inkább uralkodóvá váló újabb kritikai iskolák szemében még annál is marginálisabb szereplővé tette, mint amelyet a korábbi irodalomértelmezők szemében elfoglalt. Talán nem túlzás azt állítani, hogy ekkortól kezdve nem te-

kinthette magát valódi szépírónak. Egymást követték a riportkönyvei és szociográfiái (*Az Őrség panasza, Akit a mozdony füstje megcsapott, A szent tehén, A pénz szaga, Bűn az élet...*), amelyek a műfajváltás útjelzői is voltak egyben. Igaz, a sokat író és publikáló Moldova esetében aligha beszélhetünk „tisztá” váltásról, mert regényeket és kisregényeket továbbra is írt, de egy, a Moldova György olvasóit vizsgáló kutatás bizonyára arra az eredményre jutna, hogy közönsége az 1980-as évek elejétől valószínűleg inkább tartotta őt riportkönyvek írójának, mint bármi másnak.

A saját szempontjából szinte biztosan jól mérte fel a maga előtt álló alkotói lehetőségeket, amikor úgy döntött, hogy szociografikus énjét helyezi előtérbe. Nem ennek a dolgozatnak a témája annak elemzése, hogy a korabeli sajtóból szinte teljességgel hiányzó tényfeltáró és oknyomozó újságírás hiánya miként segítette Moldova riportkönyveinek sikerét. Ahogyan az sem, hogy népszerű íróként sokkal bátrabban vállalhatta fel az olyan mostoha műfajok művelését, amilyen a szociográfia. A kor szó szerinti valóságéhsége és az író erre az igényre reagáló érzékenysége mögött azonban ott kell látnunk a szépirodalmilag megrekedt alkotói pályát, amelyből a kiutat valójában a műfajváltás jelentette.

Szántó Endre

HÉVÍZFÜRDŐ VENDÉGEI A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Hévízfürdő az 1920-as, 1930-as években az ország legfontosabb gyógyfürdője, üdülőhelye és a magyar középosztály kedvelt nyári találkozóhelye volt – írja *Reischl Marcell*, *Reischl Imre* fia visszaemlékezésében – „*ahol Csizmadia János szakavatott vezetése alatt álló Kurszalón étterem és Manninger Ferenc és neje keze alatt prosperáló Pagoda étterem, tejszarnok és kávéház között húzódó korzón du. 6 és 8 között sétáló elegáns hölgyek és urak tömege hullámozott. Szinte úgy látszott, hogy mindenki ismer mindenkit és az előzékeny udvariasság nyomta rá bélyegét mindenre. Rend, tisztaság és fegyelem volt mindenütt.*”¹

Fotó: FORTEPAN

Fürdőzők a harmincas években

A fürdőélet páratlan forgataga *N. Szabó Gyula* író is megragadta: „*Június vége óta olaj barnítja a lehengetelt Keszthelyről Hévízre vezető utat. A hétkilométeres úton állandóan szaladnak az autók. Komoly kakastollas csendőrök cirkálnak az úton: tilos a száguldás. Az utasok kíváncsi szemmel haladnak el a híres keszthelyi park, az*

¹ *Nagy árnyokról bizalmasan* (Holnap, 2002) 170. o.

épülő Balatoni Múzeum, Festetics György gróf szobra, a fejedelmien pazar és hatalmas Festetics-kastély mellett. Amikor kiérnek a balatonparti metropolisból, eléjük tárul a dombos vidék és a közöttük elterülő rétek, legelők. A szem nem tudja, mit nézen. A büszke nyárfákat, a dolomithegyeket, a legelésző nagy gulyát, a kék eget, a percenként szembejövő autókat, a nagy vadaskertet, vagy a hévízi parkot, mely erdőnek is beillik?

Egyszerre valaki elkiáltja magát:

– Ott van Hévíz.

És azután minden szem arra néz.

Június derekán még állandó porfelhő takarta a utat. A Hévíz melletti egregyi, ősi, román templomtól és a fehér Dobogótól úgy látszott, mintha égett volna. Ma már ennek vége. Drága olaj oltotta el a tüzet. Csonka országunkban ezen az úton szalad, túlköl a legtöbb autó. (...)

Vasárnap vármegyékre lehetne a tavat felosztani. Külön úszkál, lubickol, nevet, kacag, labdáz Zala-, Somogy-, Veszprém-, Fejér-, Vas megye stb. Külön kis államot alkot Wien. Itt a jászkunok feketélnek, amott a büszke debreceni civisek. Wien közelében Grátz élvezi a vizet, tőle tisztas távolban a jugoszlávok. Az arisztokraták állandóan a lótoszok körüli mély iszapban állnak, míg az új strandon a fiatalság és az „egészséges betegek” játszanak. Ott mindig hangos a víz. Az úszók a forrás körül lubickolnak s a családapák a kerítésnél őrzik leányaikat.”²

A vendégek könyvek bejegyzéseiben gyakran bukkanunk egy-egy miniszter vagy országgyűlési képviselő, nagykövét nevére. Gróf Bethlen István, Magyarország miniszterelnöke Reischl Richárd országgyűlési képviselővel 1924-ben járt először Hévízfürdőn egy balatonhídvégi vadászatot követően, de az azt követő években is többször vendége volt a fürdőnek. Rakovszky Iván belügyminiszter 1924 júliusában tett látogatást Hévízen, hogy megtekintse a Csendőrhont, ahol a csendőrség főparancsnoka, a vármegyei és járási hatóságok vezetői, a hercegi uradalom és a fürdőigazgatóság képviselője fogadta a minisztert.³ Nádossy Imre országos rendőrfőkapitány 1925-ben, Sokorópátkai Szabó István kisgazdaügyi miniszter 1926-ban volt a fürdő vendége. 1926. november 6-án feleségével átugrott Hévízfürdőre, és megcsodálta a tavat a nagy hindu költő, a Nobel-díjas Rabindranath Tagore.

² Reischl Marcell: *Egy unoka visszanéz*, Keszthely, 1990, I. kötet 140. oldal

³ N. Szabó Gyula: *Hévíz monográfiája*, 17. oldal., Nagykanizsa, 1931., Dézsalai Nyomda és Lapkiadó Vállalat; N. Szabó Gyula: *Zalaország VIII.*, 291-292. oldal, Tapolca, 1927., Nyomatott Löwy B. Könyvnyomdájában; N. Szabó Gyula: *Zalaország VIII.*, 293. oldal, Tapolca, 1927., Nyomatott Löwy B. Könyvnyomdájában

1934. május 3. és 25. között a György házban töltötte szabadságát Mikael Kivimäki, Finnország miniszterelnöke és felesége a budapesti finn nagykövét, Onni Talas családjának társaságában. A magas rangú vendéget Reischl Imre fogadta, aki testvérelével, Richárddal bemutatta nekik a környék (Sümeg, Szigliget stb.) nevezetességeit is. A finn miniszterelnök olyan megaláztatással fogadta a Reischl testvérek odafigyelését, hogy Finnországba hazatérve még az év őszén a finn fehérrózsarend másodosztályú parancsnoki nagykeresztjét adományozta Reischl Imrének.

1937 szeptemberében Bornemisza Géza kereskedelmi és iparügyi miniszter látogatót Hévízfürdőre, ahol Vajda Ákos főjegyző kalauzolta. A miniszter élénken érdeklődött Hévízszentandrás problémái iránt. Vajda Ákos főjegyző megemlítette a fürdőépület és berendezésének nélkülözhetetlen modernizálását, az Egerszeg-hévízi (grazi) országút kiépítésének fontosságát, a Sármellék felől Hévíz felé leágazó vasúti szárnyvonal létesítését. A miniszter a főjegyzőnek a legmesszebbmenő támogatását helyezte kilátásba. A miniszter elutazása előtt megfürdött a tóban, azonban megjegyezte, ennél sokkal hidegebb fürdőhöz van szokva.⁴

A magyar művészvilág tagjai sűrűn látogatták a hévízi fürdőt. 1922-ben Moll Károly betege volt Jászai Mari. „Egyszer ez a kemény, akaratos, parancsoló természete

⁴ Balatoni Kurír, 1937. szeptember 29., *Ez nekem túl meleg – mondotta Hévízen Bornemisza Géza*

tű színésznő influenzás lett” – emlékezett vissza a doktor. „Elmentem hozzá, s ő később Petőfi-verseket szavalt fizetségként.”

Többször átjött Kaposvárról *Rippl-Rónai József* (1861–1927) festőművész is. Nagy hajú, hatalmas ember volt. Társaságban csak úgy titulálták, mint az „Utolsó bölény”.⁵

1926-ban egy előkelő észt egyetemi tanár felesége gyógyult meg Hévízen, és az ő rábeszélésére érkezett 1927 májusában a fürdőbe *Eduard Vilde* észt drámaíró. Május végén jött, és csak június végén tudott megválni a tótól. Reumától származó szembajára és idegi eredetű betegségére keresett gyógyulást. Idegei hamar megnyugodtak, mert a harmadik hét végén már dolgozott. Szeme is javult. Az író gyakran elhallgatta *Radics Béla*, *Lakatos Misi* és a zalaegerszegi *Horváth Rezső* zívét indító muzsikáját a fürdősétányon. Szerette ezt a vidéket. Gondolatait N. Szabó Gyula írónak mondta el, aki Hévízfürdőről írt könyvében közzé is tette azokat: „*Ez a vidék mindenütt más és mégis összhangzatos. Sehol semmi hasonlóság, de mindenütt ugyanaz a szépség és kedvesség. Ezerszínű dalos, kacagó, daloló panoráma. Csak egy ami nem változik: a tápláló levegő... Micsoda kép ez! A vízben száz és száz ember. És mind vidám. Ebben a tóban meghal a bánat. Ez a tó a feledés tava.*”⁶

„Ebben a tóban meghal a bánat, ez a tó a feledés tava” – Eduard Vilde

5 *Zalai Hírlap*, 1979. december 9., Szelestey László: A hévízi pátriárka, Látogatóban dr. Moll Károlynál
6 N. Szabó Gyula: *Zalaország VIII.*, 290–291. oldal, *Tapolca*, 1927., Nyomatott Löwy B. Könyvnyomdájában,
N. Szabó Gyula: *Hévíz monográfiája*, 7. oldal., *Nagykanizsa*, 1931., *Délzalai Nyomda és Lapkiadó Vállalat*

Az Írók Gazdasági Egyesülete (IGE) által 1932. szeptember 4. és 11. között rendezett *Balaton-i Íróhét* alkalmával a Hévízi Fürdőigazgatóság vendége volt több mint harminc magyar író és költő, többek között *József Attila*, *Tamási Áron*, *Tersánszky Józsi Jenő*, *Supka Géza*, *Kodolányi János*, *Baktay Ervin*, *Szántó György* vagy *Nagy Lajos*. A vendégek számára Hévízfürdő igazgatósága biztosított étkezést. A résztvevők a legnagyobb elismeréssel szóltak a „fejedelmi” vendéglátásról, s arról, hogy Hévízen az igazgatóság még bált is rendezett számukra, „*ahol a parasztnéppel együtt táncolt az egész IGE.*” Nagy Lajos A menekülő ember című munkájában így emlékezik ezekre a pillanatokra: „*Az asztalnál mindenütt mellettem ült (József) Attila, aki úgy élvezte az ételeket – halat, szárnyast, pazar köreteket, tortát, a legfinomabb gyümölcsöket –, hogy nyögött és sóhajtozott a gyönyörűségtől.*”⁷

1930-ban, *Goldmark Károly* születésnapján járt Keszthelyen, majd Hévízfürdőn *Dohnányi Ernő* zeneszerző, *Orosz Júlia*, *Maleczky Oszkár* és *Székely Mihály*, az Operaház művészei. *Istók János*, a világhírű magyar szobrászművész is évről évre felkereste a fürdőt fejfájása, gyomorbaja és vérszegénysége gyógyítására. „*Engem Hévíz gyógyított meg*” – mondta, és vitte a fürdő hírét.⁸ *Móricz Zsigmond* a *Rab oroslán* és az *Erdély-trilógia* részletei mellett Hévízen írta⁹ a *Rokonok* című klasszikus regényünket, de ezekben az években gyakran megfordult itt *Kosztolányi Dezső* költő, *Lyka Károly* művészettörténész, *Rösler Endre* operaénekes, *Barcsay Jenő* festőművész, *Sebők Sári*, *Sándor Erzsébet*, *Székelyhídi Ferenc* és *Szalay Karola*, az Operaház prímabalerinája is, aki Hévízfürdőn gyógyult ki reumájából.¹⁰

7 Cséby Géza: „*egy boldog írói táborozás a Balaton mellett...*” 1932, 1982. Elhangzott Keszthelyen, a Balaton-i Íróhét 80. évfordulóján, 2012. szeptember 5-én; *Hévíz folyóirat* 2012/4. 65–68. oldal

8 N. Szabó Gyula: *Zalaország VIII.*, 297. oldal, *Tapolca*, 1927., Nyomatott Löwy B. Könyvnyomdájában

9 Szántó Endre: „*Itt mindenki méltóságos*” (Móricz Zsigmond Hévízen), *Hévíz*, 2012/3. 75. oldal

10 N. Szabó Gyula: *Zalaország VIII.*, 296–297. oldal, *Tapolca*, 1927., Nyomatott Löwy B. Könyvnyomdájában

Szántó Endre (Eger, 1954) helytörténész, 1993 és 2006 között több útikönyve is megjelent Hévízről és környékéről.

Fekete István *Tüskevár* és *Téli berek* című regényei az ötvenes évek végén jelentek meg először, és kerültek később a kötelező és ajánlott olvasmányok listájára, míltoszt teremtve az egykor vadregényes Balaton köré. A hetvenes évekre az imént említett könyvekben megjelenített nomád idők nosztalgiája kétszeresére erősödött, hiszen addigra a Balaton környéke erősen beépült, és mindaz, amit Matula bácsi megtestesített és Fekete István megírt – egy letűnt világ ősi világrendje és a Kis-Balaton élővilága –, nem volt már sehol. De a Balaton

maradt. A SZOT-üdülők, a zánkai úttörőtábor és a családi nyaralók jóvoltából sokan töltötték ott a nyarat, és az édes vízű tó akkor is a szép nyári élmények első számú begyűjtőhelye volt, amikor a környezetszennyezés miatt egyáltalán nem volt érdemes megmártózni benne. Ahogy a rendszerváltozás után szépen lassan kitisztult a Balaton vize, és a környezettudatosság és -védelem váltotta fel a hangár méretű és hangulatú új épületek zabolátlan építését, úgy nőtt fel egy új generáció, aki már nemcsak visszakaphatta a vitorlázás hagyományait, de más olvasmányokon pallérozta elméjét, mint elődei. Mert időközben a gyerekkiadványok számára nyilvánvalóvá lett, hogy a megváltozott világban a gyerekek is mások, és fiatal szerzők kezdtek gyerekek számára friss nyelven új témákról írni. De a Balaton maradt.

2011-ben jelent meg *Helka* címmel az első, 21. századi gyerekeknek szóló remek könyv Nyulász Péter tollából, mely a Balaton egyik legendáját dolgozza fel, amit a 19. században már Fáy András is megírt a *Sió tündéres regében*. A meseregény továbbírja Helka kalandjait, és benépesíti a Balatont és vidékét varázslókkal és tündérekkel. Egy évvel később adta ki a Kolibri Kiadó Jeney Zoltántól a *Rév Fülöp* című kalandregényt, mely nem egy már korábban létező monda vagy irodalmi mű történetének hagyományaira épít, hanem egy új mesevilágot épít a Balaton köré. A szerző azonban azzal, hogy hol megszemélyesíti a balatoni helységneveket, mint teszi a címszereplő Rév Fülöp, Ádánd lovag vagy Akarattya hercegnő esetében, hol ételnevekké (tördemic) vagy foglalkozásokká (kajár, garabonc) köznevesíti őket, mintegy átszővi lovagregényét a Balatonnal, melyben Csobánc királyt erős csuklással kísért kiliti láz gyötri, ezért Balatónia összes lovagja nekivág, hogy megkeresse a betegséget gyógyító virágot.

A történet főhőse azonban egy Lúdas Matyira emlékeztető, ábrándozó és egyszerű vágyakkal megelégedő legényke, Rév Fülöp, aki Csobánc egyik leánya, Akarattya hercegnő egyértelmű akarátát és útmutatását követve indul küzdelmes útjára, hogy hamarosan Ádánd lovag fegyverhordozójaként legyen a birodalom megmentője. A regény második részében – *Rév Fülöp Fajszföldön* – már a királyi palotában találkozunk Fülöppel, ahol az egykori hétalvó már azért nem találja a helyét, mert semmi dolga a lovagi tornára és ünnepségre készülődő udvaroncok közt. A 2013-ban megjelent folytatásban egy olvasni és sakkozni tudó, tennivágyó gyerek keresi, hogyan is lehet része annak a világnak, ahová jó helyzetfelismerése, kitartása, magához való esze és tiszta szíve juttatta.

A regényből hosszú ideig csak Hatodik (Torkos) Hollád király, Fajszföld uralkodója hiányzik, aki bizony szőrén-szálán eltűnt. A felkutatására induló lovagok közt Rév Fülöp is helyet kap kísérőként, így megismeri a fajszok népét és földjét, akik olyan kicsik, hogy vigyázni kell, nehogy Gulliverként rálépjen lovával a menyéten lovagló, azaz menyételő fajszokra. Jobb bajba nem kerülni ahelyett, hogy részt vennénk, mondjuk, egy lovagi tornán, vagy eljutnánk Kaprosvárra. . .

Jeney Zoltán nemcsak a lovagregény hagyományait éleszti újra kiskamaszoknak szóló és izgalmas módon, nemcsak fergeteges nyelvi humorával kápráztat el, hanem a második részben egy a fejlődésregényekből ismert komoly változásokon át esett, érettebb és felelősségteljesebb főszereplővel indítja az új kalandot. Ezt azonban a mese elején még csak mi, olvasók látjuk, és a segítőkész Fülöp hiába akar részt venni a munkálatokban, senki nem tart rá igényt, egészen az utolsó fejezetig, amikor mindenki tudja, hogy ha igazi segítségre van szüksége, akkor Rév Fülöpre mindig számíthat.

A *Rév Fülöp Fajszföldön*t is Haránt Artúr illusztrálta, gazdagon és a regény hangulatához illően, és így neki köszönhetjük, hogy nemcsak képzeletünkben, hanem szemtől szembe láthatjuk a második rész legviccesebb lényeit, a siófokat – már ha lenne szemük.

A regényt a Szárszó után az óbalatóniai szöszedet zárja, melyből többek közt megtudhatjuk, mi az a hadvas (ellenség), a follád (örökkévalóság), vagy mi van akkor, ha „Dágosan hallikáz a reppencs. . .” Az utóbbira a legkíváncsibb, ugye? Ha már elmúlt hét éves, járjon utána Fajszföldön! Mert a Balaton marad.

(Jeney Zoltán: *Rév Fülöp Fajszföldön*. Kolibri Kiadó, 2013)

Hévíz TDM Egyesület

Hévíz Card® INFO

Áprilistól keresse a szállásadójánál
és a Hévíz Tourinformban!

Vásároljon kedvezményesen
a Hévíz Card®-al és nyerjen
a Hévíz Passporttal!

Kedvezmények 10 %-tól

Hévíz Card® Spa + more

Hévíz Card® Gourmet

Hévíz Card® Culture & Active

Hévíz Card® Fashion & Service

Hévíz Card® Health & Beauty

Megnyerhető Hévízi Álompihenések

AAE
VENDEGHÁZ
HÉVÍZ

DANUBIUS
HEALTH SPA RESORT
HÉVÍZ
★★★★★

GUSZTI VILLA
HÉVÍZ

HOTEL
EUROPA
★★★★★

Hotel Sante

EXQUISIT HOTEL
HELIOS
★★★★★

KOLPING HOTEL
SPA & FAMILY RESORT
★★★★★

KÖRÖNÁ
★★★★★

NaturMed
Hotel
Caribona
Hévíz, Magyarország

PARK
HOTEL
HÉVÍZ ★★★

Pontbeváltás

1 pont

3 pont

5 pont

5 pont

10 pont

Havi sorsolás:
Hévíz Ajándécsomag

tourinform
Turista információ - Tourist information

8380 Hévíz, Rákóczi u. 2. • Tel.: 83/540 131 • Fax: 83/540 132
E-mail: heviz@tourinform.hu • Honlap: www.tourinform.hu

2014/1

www.facebook.com/hevizfolyoirat

